

byplan | 2/14

byplan

Udkommer med 4 numre om året

Redaktion

Dennis Lund (ansvarshavende)

Redaktionsudvalg

Dennis Lund, Ellen Højgaard Jensen,
Niels Østergård, Dorthe Brogård,
Vibeke Meyling, Emil Egerod Hubbard

Redaktionsudvalget udpeges af
Dansk Byplanlaboratorium og FAB
(Foreningen af Byplanlæggere)

Redaktionsadresse

Dansk Byplanlaboratorium
Vibeke Meyling
Nørregade 36,
1165 København K
Tlf.: 33 17 72 70
Mail: vm@byplanlab.dk

Abonnement i Danmark

Årsabonnement i 2014: 635 kr.
inkl. moms og porto.
Pris for udenlandske abonnenter
henvendelse til sax@byplanlab.dk
Ved medlemskab af FAB er
abonnement gratis

Grafisk tilrettelæggelse

Emil Egerod Hubbard i samarbejde
med Dennis Lund og Vibeke Meyling

Forsideillustration

Dennis Lund

Bagsidebillede

Emil Egerod Hubbard

Ekspedition

Dansk Byplanlaboratorium
Eva Josefsen
1165 København K
Nørregade 36

Tlf.: 33 13 72 81

Mail: db@byplanlab.dk

Tryk

Handy-Print A/S

ISSN 0007-7658

Oplag

700

Signede artikler står for forfatterens regning, usignede for den ansvarshavende redaktørs regning

GL. HØJRUP KIRKE

- ligger på Stevns

i den østlige udkant af Danmark,

bogstavelig talt på den yderste pynt.

Og under denne udkant lejrer sig

det helt særlige fiskelerslag i klinten,

der gør området til UNESCO-heritage

på samme vis som Vadehavet

i landets modsatte side

2 **Leder:** Vejen til "Mulighedernes Land"

Dennis Lund

6 **Mulighedernes Land**

- Nye veje til landdistriksudviklingen

Karen Skou, Søren Møller Christensen og Signe Sloth Hansen

8 **Borgmestrene mener**

Lene Kjelgaard Jensen, Winni Grosbøll og Holger Schou Rasmussen

12 **Ét projekt kan blive til mange**

Gerd Dam og Otto Lægaard

20 **Arkitektur kan bane vejen**

Signe Sloth Hansen

25 **Små projekter kan få stor betydning**

Anne Tietjen og Gertrud Jørgensen

31 **Lokal styring & leader erfaringer**

- Er det godt nok?

Annette Aagaard Thuesen

35 **La' vær' at ynk' udkanten**

Dennis Lund

38 **Aabenraa fremtidens købstad**

Anette Kold og Rie Nielsen

42 **Fællesskaber i forandring** - Anmeldelse

Hans Thor Andersen

VEJENTIL MULIGHEDERNES LAND

Her fra Stevns, én af de østlige udkanter af landet, hvor jeg gerne opholder mig, når jeg ikke er tvunget til at deltage i alt københavneriet, viser min GPS mig, at "Mulighedernes Land" ligger inde i hovedstaden. For et par uger siden stod jeg i det nordjyske og her pegede GPS'en mod Århusområdet for at finde "Mulighedernes Land". Og var jeg derefter taget til det sønderjyske vil vejviseren pege mod Hamborg.

Hvis det forholder sig således, er det ikke umiddelbart indlysende, hvorfor fonden Realdania i de sidste 7 år har placeret projektet "Mulighedernes Land" på de yderste kanter af Danmark - på Bornholm, på Lolland og i det nordjyske?

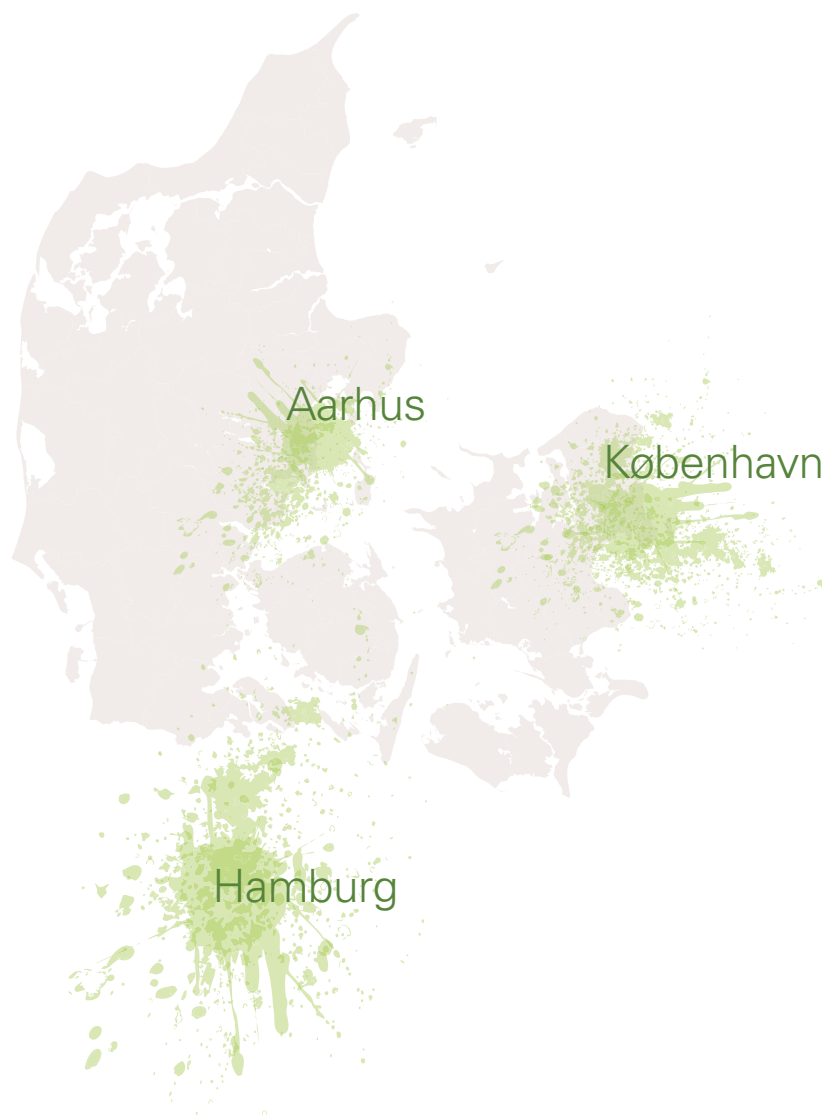
Med en kvart mia. kr. og måske endnu mere har fonden sammen med kommuner og andet godtfolk udviklet 16 projekter for at komme udkants-Danmark til undsætning. Meget opfindsomt har man overfor disse provinser signaleret det optimistiske og positive budskab at se "muligheder" i stedet for "begrænsninger". Deraf projektnavnet "Mulighedernes Land".

Via "Mulighedernes Land" er der bl.a. etableret forskellige anlæg som multihus på Hammer havn og havnebad i Hasle

(Bornholm), istandsat byrum i et par landsbyer og energirestaureret tomme huse på Lolland, omdannet kro til kulturhus i Frøstrup (Nordjylland), en strandpromenade og havbad i Vorupør samt flere andre projekter. Alle sammen er baseret på folkeligt engagement og medvirken, og alle projekter med en udpræget rekreativ og kulturel profil, noget man må formode skal formilde tilværelsen for de snart få husstande, som bliver tilbage, mens alle andre søger mod staden.

"Collective Impact"

"Mulighedernes Land" er et projekt som falder ind under fondens nye strategi om "Collective Impact", altså "kollektiv effekt" eller man kunne måske blot sige "at trække på samme hammel". Realdaniafonden vil fremover bevæge sig væk fra enkeltprojekter i større omfang, fastholde kursen med en strategisk tænkning (så vidt jeg forstår), men udbygge den med taktiske elementer, således at fondens projekter kommer til at optræde som katalysatorer for en udvikling, der efterfølgende kan drive sig selv og virke på lang sigt. Med den nye tilgang om problemdreven filantropi melder fonden ud i sit seneste magasin (juni 2014), at den vil tage et større samfundsansvar grundet de store fondsmidler, som ubetvivleligt kan gøre en stor forskel.

"Mulighedernes Land" har været et sådant mere strategisk og til dels katalyserende projekt. Men virker det? Det er nok for tidligt at svare på, men flere steder i dette nr. af BYPLAN henviser artiklernes forfattere til en fornyet glæde og et større engagement i lokalsamfundet, grundet "ML". Og generelt udtaler Realdaniafonden i nævnte magasin, at 97 % af de involverede i fondens projekter er tilfredse med fondens støtte. Det forstår jeg så udmærket. Ellers skulle man vel være et skarn, når midler deles så gavmildt ud. Men at være tilfreds med et projekt som parthaver og deltager er ikke ensbetydende med, at projektet også har opfyldt sin mission. Og at evaluere projektet næsten inden indvielsen og "før snoren er klippet over" giver ikke nødvendigvis noget korrekt billede af tingenes tilstand. Her er "efterforskningen" lidt for tidligt ude. Det er alt for nærsynet.

Når tvivlen til "Mulighedernes Land" kan nage en smule, skyldes det meget enkelt, at man på sin vis benytter samme medicin, som man har anvendt i årtier i forbindelse med at holde landets yderområder flydende med alle mulige bloktilskud, egnsudviklingsstøtte og "løfteprojekter", desværre uden større held. Måske forsinker man blot det uundgåelige. Ganske vist er der forskelle på dengang og nu, men indstillingen med at sende midler ud til de områder, som langsomt taber terræn, hører hjemme i ligemageriets dage og '60ernes velfærdsstat. De globale agglomerationskræfter viser med al tydelighed, at magnetfelterne ligger i storbyområderne nogle årtier endnu. Selv den meget store Realdaniafond

kan ikke ommøblere dette billede. Her bliver fonden den lille. Når alt entydigt peger mod storbyen og det urbane, hvorfor så opføre sig som Rasmus-Modsat i projektet "Mulighedernes Land"?

Projekter til fællesskabet

At projektet i dag munder ud i konkrete fysiske anlæg opfatter jeg som både godt og skidt. Godt fordi så mange mio. kr. ikke kun skal ende i strategi, event, dialog, fællesskaber og anden italesættende snak. Skidt fordi de samme enkeltprojekter på sigt vil belaste stedets drift, hvilket måske er den tungeste byrde. Og lidt bekymrende er det tillige, at projekterne næsten alle retter sig mod kultur og fritid. De sidste 10-15 års stadige udbygning af kulturhuse og samlingssteder for at "opdrage og skabe fællesskab" er helt ude i hampen, især på disse kanter. Ingen steder i landet findes der mere fællesskab og husrum end i landets tynde egne. Her kan Bruunsgade i Århus eller Istedgade i København godt pakke sammen. At valget er faldet på de fritidsbetonede anlæg er måske ikke overraskende, men det er en klar undervurdering af udkants-Danmarks sociale formåen. Her er det på ingen måde fællesskabet, det skorter på. Og set på landsbasis er by som land temmelig overforsynet med kulturhuse. Det er helt ude af proportioner. Og når hverdagen melder sig efter projektets indvielse, så følger også en drift og et vedligehold med. Det gør ikke situationen bedre for de offentlige kasser – tværtimod.

Stedets potentialer

"Mulighedernes Land" siges at bygge på "stedets potentialer". Blot på en enkelt side i førnævnte magasin gentages "stedets potentialer/stedlige kvaliteter/stedets særpræg"

ikke mindre end 6-7 gange, uden at vi kommer det nærmere. Og inde i BYPLAN's spalter betoner artiklerne hyppigt ideen om stedets identitet, det særegne osv. Vi forstår vigtigheden af budskabet, men ikke hvad de stedlige kvaliteter er og hvad de kan gøre for det lokalsamfund, som dagligt mister folk. Lige meget hvor jeg søger, får jeg ikke besvaret de for mig to vigtigste spørgsmål:

- Hvad er egentlig det enkelte steds kvalitet, identitet og potentialer?
- Har lille Danmark med sit myge terræn så mange steder med et særpræg, en identitet, en særlig kultur, en bestemt levevis, specifikke traditioner, særlige erhvervs-mæssige forhold eller en ekstraordinær byggeskik, der berettiger til, at man kan tale om noget særegent?

Strategien er at betone det unikke, noget vi i Danmark ikke har for vane. Måske burde det være lige modsat: Vi bryster os ofte af at være et meget ligedannet folk, en forholdsvis homogen nation med rødder tilbage i andelsbevægelsen osv. Det udelukker måske ikke det unikke, det særegne, men det peger mere mod janteloven. Både som folk og som geografi er forskellene beskudne her til lands. Selv om Hasle ligger på en klippe og Thyborøn på en sandbanke er der kun lidt i naturen, geografien og landskabet som er særligt outstanding. For det meste er alt under samme plov. I et århundrede eller mere har vi med stor nidkærhed nivelleret forskellene på alle mulige måder, selv bakkelandskabet har vi rettet lidt ud, så bilerne bedre kunne komme omkring. Vi har gjort alt i folkeskolen for, at vi kunne blive ens, og hvad vi ikke selv gør, det hjælper medierne og den vestlige civilisation med.

Vi glør på de samme TV-programmer og taler den samme jargon. Den globale tsunami kværner alt og alle.

Med det perspektiv kan jeg kun se "ML" som de små historiers land, et forsøg på at drille den globale verdensorden ved at kæle for den lille, lokale historie. Men i det store perspektiv er det som at cykle mod kørselsretningen i myldretiden på en 8-sporet indfaldsvej.

Ikke mere fritidsgear, men omsorg for stedet

Alligevel deler jeg forsøget fra "ML" på at tale udkanten op og "gøre en forskel", som det hedder på nudansk. Jeg ser den lille historie, som et bidrag til at kvalificere stedet og måske styrke turismen på en beskeden facon. Og som det fremgår af Bornholmerartiklen sætter jeg mest min lid til de små, naturlige genopretninger af det lille sted: En lille badebro, ændring af en dækmole, istandsættelse af det lokale fiskerhus, et ophalersted for småbåde og et skur til kajakken. Og der må også gerne være omhu i landskabsplejen, kulturhistorien må gerne poleres, geologien komme op til overfladen og byggeskikken understøttes, men på et beskedent plan, således at stederne ikke kæfter op, men opfører sig ydmygt og drives med omhu.

At understøtte udkanten og tro på en bedre fremtid ved at etablere kulturhuse, mødesteder, samlingshuse og fritidsgear for at stimulere fællesskabet, det forstår jeg overhovedet ikke. Fællesskabet har det langt bedre her end næsten alle andre steder. Mange af de familier, som bor herude, har accepteret denne livsform. På sin vis er de tilfredse, men savner en kortere vej til arbejdspladsen. Og det hjælper strandpromenader, udsigtsplatforme og multihuse ikke på. ■

Dennis Lund

Lyset fra øst i kirkeskibet, Gl. Højerup kirke

MULIGHEDERNES LAND

- NYE VEJE TIL LANDDISTRIKTSUDVIKLING

Hvordan kan stedsbaserede perspektiver skabe udvikling, når det overordnede billede er præget af afvikling? Tre kommuner har sammen med Realdania forsøgt at finde et dansk svar.

Af Karen Skou, Søren Møller Christensen og Signe Sloth Hansen

Det sidste af de 16 projekter er netop blevet indviet med åbningen af den sidste del af Vang Granitbrud på Bornholm. Dermed er en syv år lang proces afsluttet, og det er muligt at se på tværs af de mange projekter. Alle projekterne har det byggede miljø som omdrejningspunkt og spænder fra anlæg af stier og forbindelser over nye forenings- og aktivitetshuse til omdannelse af forladte fiskerihavne og store tomme industrianlæg såsom Vang Granitbrud. På tværs af de mange forskellige projekter har det været målet at fremhæve og styrke de særegne styrker og kvaliteter, der er i yderområderne. Kvaliteter som i de fleste tilfælde ikke findes, kan bygges eller skabes i og omkring de større byer. Det kan være bølgerne ved Thisteds kyst, Bornholms granit, Lollands herregårde og frem for alt engagerede borgere, passionerede erhvervsdrivende og nytænkende embedsfolk, som er afgørende, hvis et projekt i et yderområde skal blive en succes.

Med det stedsbaserede perspektiv har Mulighedernes Land stået på skuldrene af en internatio-

nal udviklingstanke inden for landdistriktsudvikling, som for alvor har sat sig igennem i løbet af de sidste 20 år. Perspektivet kaldes 'det nye landdistriktsparadigme' og defineres som en modsætning til de traditionelle sektoropdelte støtteordninger, såsom landbrugsstøtten. I stedet fokuseres på mere målrettet projektstøtte, hvor lokale projekter modtager støtte med det mål, at projekterne på sigt skal være økonomisk bæredygtige. Skiftet rummer et opgør med en politisk tænkning, hvor hvert ministerium og hver forvaltning inden for eksempelvis landbrug, fiskeri og infrastruktur sørger for deres eget fagområde. I den nye tænkning udgør det geografiske sted en fælles ramme, som myndigheder, borgere og virksomheder kan samles om og udvikle på tværs af fagområder og sektorer. Dette betyder ikke nødvendigvis, at alle deltagere ønsker det samme eller for den sags skyld har den samme magt, men det giver mulighed for at arbejde koordineret og helhedsorienteret med at skabe udvikling.

Selvom det stedsbaserede perspektiv har fået stadig større betydning, så står det selvfølgelig ikke alene. I alle lande findes der også indsats, som specifikt er målrettet styrkelse af en specifik sektor eller de generelle rammebetingelser i yderområderne. I Danmark er det eksempelvis udligningsordningen mellem kommunerne, de seneste års tilskud til nedrivning af forfaldne huse og puljer til forbedring af internetopkobling. Internationalt er der stor forskel på, hvor mange

midler der omfordeles, og hvordan denne omfordeling finder sted. I Norge finder eksempelvis en omfordeling mellem by og land sted, som er langt større end den, vi kender i Danmark. Det betyder bl.a., at virksomheder i Norges yderområder betaler mindre i selskabsskat, at borgere i yderområderne får større fradrag, og at studerende hvert år kan få eftergivet en del af deres studiegæld. Begge tilgange er med sikkerhed vigtige, men en ensidig styrkelse af rammebetingelser vender næppe udviklingen. Det er i hvert fald ikke tilfældet i Norge, hvor urbaniseringen er en mindst lige så stor udfordring, som i Danmark, til trods for de massive investeringer i og markante omfordelinger til yderområderne.

Der er med andre ord brug for at opbygge erfaringer med, hvordan det stedsbaserede perspektiv kan skabe udvikling, og hvordan det kan ske i en situation, hvor det overordnede billede er præget af afvikling. Erfaringerne fra Mulighedernes Land viser, at det er muligt at skabe udvikling, højne livskvalitet og plante fornyet tro på fremtiden ved at tage udgangspunkt i det enkelte steds kvaliteter. Men erfaringerne viser også, at forandringer først for alvor sker, når borgere, myndigheder og erhvervsliv formår at arbejde tæt sammen, indgå i nye relationer og tiltrække viden, idéer og finansiering udefra. I den sammenhæng spiller den kommunale planlægger en afgørende rolle som den person, der kan binde de mange aktører sammen, støtte op om borgere og erhvervsliv og være

en strategisk samarbejdspartner i forhold til udefrakommende investorer, puljer og fonde.

Mulighedernes Land lagde ud med et budget på 195 millioner kroner, hvoraf Realdania bidrog med 30 millioner kroner til hver af de tre kommuner på betingelse af, at de selv tilvejebragte 30 millioner kroner i medfinansiering, enten som kommunal finansiering eller via andre fonde og puljer. Herudover finansierede Realdania 15 millioner kroner til videns- og erfaringsopsamling, formidling og evaluering samt netværk og samarbejde mellem kommunerne. Med videreudvikling af projekterne er det lykkedes at tiltrække yderligere cirka 50 millioner kroner fra andre puljer og fonde til finansieringen af de kommunale projekter, således at Mulighedernes Lands samlede budget endte på omkring 245 millioner kroner.

Siden Mulighedernes Land blev lanceret i 2007 er udfordringerne i yderområderne blot blevet større. Der er derfor mere end nogensinde brug for nye ideer og ambitiøse initiativer. Realdanias arbejde med yderområder er da heller ikke afsluttet med Mulighedernes Land. Siden 2010 har det været muligt at søge projektstøtte gennem kampagnen Stedet Tæller, og i forbindelse med Realdanias nye strategi, som blev lanceret tidligere i år, er 'Yderområdernes potentialer' et nyt samlet programområde. ■

Om Forfatterne

Karen Skou er Projektchef, Realdania;
Søren Møller Christensen, partner, carlberg/christensen og Signe Sloth Hansen chefkonsulent, Dansk Bygningsarv

Læs mere på www.realdania.dk/ml hvor det også er muligt at læse mere om studieture i Mulighedernes Land samt downloade eller bestille flere forskellige publikationer om erfaringer fra Mulighedernes Land.

DET GODE LIVE VED KYSTEN
Promenader og fælleshus styrker kystaktiviteter

THY OG HANNÆS
Gang- og cykelstier forbinder landsbyer og natur

FRØSTRUPS NYE SAMLINGSPUNKT
Landsbykro bliver fælles kulturhus

FRA TOMT TIL GRØNT I VESTERVIG
Nedrivning i tomme huse forskønner hovedgade

BEBOERHUS FOR LANDSBYNETVÆRK
Fælles mødested knytter landsbyer sammen

HUSE TIL OVERS
Strategisk nedrivning skaber ny værdi

STIER OMKRING KLEMENSKER OG ØSTERLARS
Stisystem giver adgang til det åbne land

GRANITEVENTYRET OG HAMMERHAVN
Historisk industrihavn får nyt liv

NY BYMIDTE I ØSTERMARIE
Parkeringsplads bliver til "samtaletorv"

SANDVIG STRANDPROMENADE
Moderne uderum giver ny oplevelse af kysten

NYT LIV I VANG GRANITBRUD
Naturområde åbner for aktivt friluftsliv

HASLE HAVNEBAD
Arkitektur skaber nye aktiviteter i gammel fiskerihavn

PORTEN TIL LOLLAND
Turistattraktion skaber udvikling i nabolandsbyer

HERREGÅRDSLANDET LOLLAND
Herregårde bliver destination for nye oplevelser

ENERGILANDSBY HORSLUND
Bæredygtige initiativer skaber energi og sammenhold

BEDRE BOLIGER OG NYE MØDESTEDER I BIRKET
Helhedsorienteret indsats forbedrer boligforhold

Borgmestrene MENER...

Måske er der grænser for vækst, og måske gør vi i yderområderne os faktisk nogle af de første erfaringer med at skabe livskvalitet uden vækst - tre borgmestre deler ud af deres erfaring fra Mulighedernes Land

Af Lene Kjelgaard Jensen, Winni Grosbøll og Holger Schou Rasmussen

Danmark er for lille til udkantsområder

Fraflytning, landsbydød og tomme huse er blevet billedet på de egne af Danmark, hvor vi bor. Vi er på mange måder under massivt pres, og konklusionen lyder fra mange sider, at når yderområderne ikke er økonomisk bæredygtige, ja så må vi afvikle dem. Men er det ikke et både banalt, ahistorisk og usolidarisk synspunkt? Danmark har de seneste 20-30 år gennemgået en omfattende forandring, hvor vi har skullet tilpasse vores samfund, fordi store dele af den industri, som vi baserede vores velfærd på, er flyttet til andre lande. Denne omstilling ramte først byerne og særligt København, som en massiv krise. I dag er København og de fleste større byer kommet godt igennem krisen ved at omstille sig til nye typer af erhverv inden for administration, service, viden og kreativitet og

ved at udvikle rammerne for borgernes livskvalitet. Denne omstilling kom dog ikke af sig selv. Massive offentlige investeringer i infrastruktur, kulturinstitutioner og byfornyelse er blevet fulgt op af store private investeringer. Disse investeringer har været nødvendige. Alle steder i verden vokser byerne i både befolkningstal og i økonomisk betydning. Byernes omstilling til en ny tid, hvor industri og landbrug betyder mindre, har derfor været vigtig for Danmarks samlede udvikling. På landet er historien mildt sagt en anden. Her har der ganske vist også fundet en omstilling sted, men den har hidtil mest stået i afviklingens tegn. I yderområderne mister vi hvert år arbejdspladser og indbyggere som følge af effektiviseringer og lukninger i både den private og den offentlige sektor. Det er en langsigtet udvikling, som siden 2008 er blevet yderligere styrket af finanskrisen, der har ramt os ekstra hårdt. Det sætter vores kommunale økonomi under et bestandigt pres, hvor vi hvert år skal skære mere og mere. Det rammer den borgernære service i form af eksempelvis pleje og undervisning. Men det rammer også de ressourcer, vi som kommuner har til at igangsætte og skabe rammer for den positive del af omstillingen. Den del som ikke handler om det, der forsvinder, men om det nye vi bygger op. Vi har selv en tro på, at vores rolle i fremtidens Dan-

mark bygger på de mange ting, som er særlige for yderområderne. Hos os er der plads til at dyrke fødevarer og producere bæredygtig energi, her er natur, åbne vidder og rum for rekreation, og der er plads til at huse den produktion, som vi alle efterhånden er blevet bevidste om, at vi fortsat behøver i Danmark.

Udvikling uden vækst

Mulighedernes Land har spillet en væsentlig rolle for vores fælles tro på yderområderne, fordi vi i projektet har vist, at succeskriteriet for en kommunes udvikling kan måles i andet end vækst i befolkningstal og økonomi. I løbet af den tid, projektet har eksisteret, er det blevet stadig tydeligere for os, at vilkårene for udvikling er radikalt anderledes i yderområderne, og at det ikke nytter stædigt at forsøge at skabe samme type økonomisk vækst som i byerne. Yderområderne er ikke en fattigere udgave af storbyen. Vi har gennem Mulighedernes Land arbejdet på at finde nye veje til at gentænke og aktivere vores ressourcer og potentialer.

Måske ligger der endda en mere generel læring i de erfaringer, som vi gør os i disse år? I et europæisk og globalt perspektiv er Danmark et yderområde, som må kæmpe for at være en del af

den globale udvikling. Samtidig er det et åbent spørgsmål, om vi kan blive ved med at forvente de samme høje vækstrater, som vi har haft i det 20. århundrede. Måske er der grænser for vækst, og måske gør vi i yderområderne os faktisk nogle af de første erfaringer med at skabe livskvalitet uden vækst. Det er hårdt og svært, men det er samtidig en spændende og dybt motiverende udfordring, som gør vores politiske arbejde meningsfuldt hver dag.

Se på stedet – ikke på statistikken

Projekterne i Mulighedernes Land har skabt udvikling i egne, hvor de generelle statistikker ser sorte ud. I debatten om yderområderne glemmes det ofte, at et faldende befolkningstal alene er udtryk for et gennemsnit. Konsekvensen af denne forenkling er, at yderområderne bliver set som fortabte, og at afvikling bliver opfattet som den eneste logiske udvej. Men bag de nedslående tal gemmer sig mange både små og store succeshistorier. I den nationale debat kan man nemt få den opfattelse, at der kun er mennesker, som flytter væk fra yderområderne. Men det overses, at der hvert år flytter mange mennesker til vores kommuner for at gøre deres drømme til virkelighed, for at få et godt job eller for at komme tættere på familien. Og det overses, at baggrunden

Lolland

Safarigæsterne har fået en grund til at stoppe op i Hunseby-Maglemer og Bandholm, der ligger på hver sin side af Knuthenborg SafariPark. Byerne er ofte det eneste indtryk, de 250.000 årlige besøgende i parken får af Lolland, og derfor er der blevet investeret i smukke byrum og opholdssteder, der hvor det har en lokal effekt og samtidig er synligt for de mange forbigående. Projektet er et bud på, hvordan lokalområder til turistattraktioner kan få del i en eksisterende turismeindustri, der ellers kan have en tendens til at lukke sig om sig selv. Foto: Carsten Ingemann.

◀ Thisted

Tomme og faldefærdige huse i hovedgaden gav tidligere både borgere og besøgende i Vestervig indtryk af tilbagegang. I løbet af en årrække har næsten halvdelen af byens borgere været involveret i et samarbejde med kommunen om at nedrive de tomme huse og forny byen. Det har skabt kig til åen og åbning mod byparken og den natur, der omgiver byen. Nogle af tomterne er solgt til naboer, én er omdannet til skulpturhave, én er blevet til et nyt lavenergihus kaldet 'Mulighedernes Hus' mens andre er blevet til nye, fælles byrum. Vestervig er et eksempel på, hvor langt man kan komme, når borgere og kommune arbejder sammen. Foto: Carsten Ingemann.

ofte er små lokalsamfund og dynamiske virksomheder, der har formået at omstille sig ved at tage udgangspunkt i og nytænke de menneskelige, fysiske og økonomiske ressourcer, som vi har i yderområderne. Og det overses også, at der i disse virksomheder – såvel som i vores kommuner – er jobs, som er både spændende og kompetencegivende, og som frem for alt kræver arbejdstagere, der formår at tænke innovativt.

Vi skal arbejde sammen

Med Mulighedernes Land har vi taget fat på den store udfordring, det er at skære ned og bygge op på samme tid. De enkelte projekter, som vi har realiseret, skaber ikke i sig selv den nødvendige omstilling. Dertil er de for små og for

spredte. Men arbejdet med Mulighedernes Land har modnet et strategisk niveau i vores kommuner, og det har givet os den centrale læring, at skal vi lykkes med at skabe udvikling uden vækst, så må vi handle sammen. Hver for sig kan ingen af os håndtere de store problemer, som vi i dag står over for i de danske yderområder. Men står vi sammen og handler på tværs af traditionelle skel, kan vi flytte store ting. Vi har oplevet, hvad der kan ske, når vi i kommunen for alvor begynder at arbejde sammen med civilsamfundet og det lokale erhvervsliv. Der er ildsjæle og lokalsamfund, som kæmper indædt for at skabe en positiv udvikling i deres lokalmiljøer. Ikke ved at skælde ud på kommunen, men ved selv at tage fat. Dem skal vi støtte op om. Der er innovative lokale virksomheder

og lokalt forankrede sparekasser, der investerer i vores kommuner, og der er kulturhuse, som bliver skabt på folkeaktier. Dem skal vi hjælpe på vej. I kommunerne skal vi ikke kun lave rammer for samfundets udvikling, vi skal bruge tid og ressourcer på i fællesskab med de mange andre, som tror på en lokal positiv udvikling, at skabe perspektivrige projekter.

Vores omstilling

Ja, vi er stadig afhængige af bloktilskud. Men støtte i sig selv er ikke noget mål for os. Vores vision og håb er i stedet at spille en ligeværdig rolle i udviklingen af et bæredygtigt Danmark. Danmark er et lille land, det er nemt at komme rundt, og i en europæisk målestok virker det li-

▲ Bornholm

Det dramatiske klippelandskab i Vang er eftertragtet af både klatrere, mountainbikere og vandrefalke. Og selvfølgelig af de lokale beboere. I forbindelse med Mulighedernes Land satte Bornholms Regionskommune sig i spidsen for et samarbejde mellem de mange forskellige interessegrupper og skabt en løsning, der balancerer de forskellige interesser. Som en del af projektet blev det besluttet at bevare den gamle udskibningspier. NCC, som havde brudt granit i bruddet, var forpligtet til at fjerne den, men de indvilligede i at bruge pengene til at omdanne pieren et rekreativt område, hvor man i dag bl.a. kan bade og fiske med udsigt til den dramatiske klippevæg. Projektet er et godt eksempel på, at projekter i yderområderne både skal være attraktive for beboerne i kommunen og skal kunne tiltrække turister. Foto: Vivi Granby

gefrem useriøst, at vi taler om udkantsområder. I stedet for at udpege vindere og tabere må vi blive bedre til at se, at storbyer og landdistrikter har forskellige kvaliteter, som på hver deres måde er vigtige for Danmarks udvikling. Og vi er nødt til at behandle vækstområder og yderområder forskelligt for at løfte Danmark som helhed. Indleder vi ikke et mere ligeværdigt samarbejde, frygter vi, at mange værdier og muligheder overses, og at store dele af landet for alvor bliver til udkantsområder, som mange år frem vil tynge hele Danmark.

Vi er overbeviste om, at vi igen kan skabe positiv udvikling i vores kommuner. Ikke nødvendigvis med en samlet økonomisk og befolkningsmæssig vækst, men med vækst i de erhverv, som vi skal

leve af i fremtiden, og med vækst i de lokalsamfund, som tilbyder livskvalitet til borgerne. Og med et mål om at gøre hele Danmark mere bæredygtigt – økonomisk, miljømæssigt og socialt. Det kræver dog en national bevidsthed om, at det er en fælles indsats at omstille hele Danmark, og at det kræver investeringer fra kommuner, de lokale civilsamfund, staten og private, hvis det skal lykkes. ■

Om Forfatterne

Lene Kjelgaard Jensen (V), borgmester Thisted Kommune; Winni Grosbøll (A), borgmester Bornholms Regionskommune og Holger Schou Rasmussen (A), borgmester Lolland Kommune

ÉT PROJEKT KAN BLIVE TIL

Når ideer vokser mellem borgere, foreninger og kommunen, får vi mulighed for at udfordre det klassiske billede af en kommunal planlægger - Én idé kan pludselig blive til mange, men det tager tid, når hele byer skal være enige!

Af Gerd Dam og Otto Lægaard

I Thisted Kommune startede vi udviklingen af Mulighedernes Land med en åben idéindkaldelse, der gav mere end 100 ideer fra borgere og foreninger. Ud af disse opstod der seks projekter, hvoraf flere kobledede forskellige borgerideer sammen. Udgangspunktet var således borgernes egne ideer, men da projekterne blev en del af Mulighedernes Land, blev de videreudviklet i et

bredt samarbejde, hvor Thisted Kommune tog et betydeligt ansvar.

I denne artikel vil vi fokusere på det samarbejde, som i forbindelse med Mulighedernes Land opstod mellem borgere, foreninger og os i Thisted Kommune. Dette samspil har selvfølgelig varieret fra projekt til projekt, men på tværs af forskellighederne er det dog tydeligt, at vi har oparbejdet værdifulde erfaringer med at være mere opsøgende og samarbejdsorienterede, end det normalt er muligt som kommunale embedsmænd. Vi har således haft mulighed for at udfordre det klassiske billede af en kommunal planlægger, der lægger planer for og forvalter samfundets arealforbrug. Dette betyder selvfølgelig ikke, at det klassiske planlæggerarbejde ikke har betydning i vores kommune. Thisted Kommune lægger eksempelvis stor vægt på hurtig sagsbehandling,

fordi vi som kommune ikke skal lægge unødvendige hindringer i vejen, når en udvikling spirer frem. Men Mulighedernes Land har vist os værdien af også at have et tæt og tillidsfuldt samarbejde med borgere og foreninger, hvor vi kan hjælpe borgernes drømme på vej og samtidig understøtte en langsigtet udvikling, der understøtter kommunens overordnede udviklingsstrategi.

I det følgende vil vi fokusere på to af vores projekter, 'Det gode liv ved kysten' og 'Frøstrups nye samlingspunkt', fordi disse projekter viser, hvor stor betydning et godt samarbejde mellem kommune, borgere og foreninger kan have. Og fordi projekterne begge steder har formået at fungere som startskud til en udvikling, der er blevet langt mere omfattende, end vi fra starten havde turdet håbe på. Det gode samarbejde har banet vej for, at udviklingen er begyndt at rulle – i flere tilfælde også uden vores medvirken.

MANGE

Fra kro og fodboldbaner til kulturhus, ny bymidte og billigere energi

I forbindelse med ideindkaldelsen til Mulighedernes Land meldte borgerne i landsbyen Frøstrup ind med et ønske om at istandsætte den eksisterende kro og nedrive en funktionstomt DLG foderstofcentral med silo og pakhuis. Drømmen var at få kroen istandsat, få bygget nye værelser og derigennem finde en ny forpagter, som ville drive kroen videre. Foderstofcentralen, som ligger få hundrede meter fra kroen, skulle rives ned for at give plads til flere fodboldbaner og skabe bedre forbindelse mellem de eksisterende fodboldbaner, der lå på begge sider af de tomme bygninger. Det stod hurtigt klart, at projektet måtte videreudvikles, hvis det skulle leve op til ambitionsniveauet i Mulighedernes Land. Startskuddet for den proces var et borgermøde, som blev afholdt i forbindelse med en samtidig områdefornyelse i Frøstrup. Her blev der født en idé om, at kroen skulle omdannes til et kombineret kultur- og forsamlingshus med plads til aktiviteter for alle livsfasen og for foreninger såvel som for folk, der bare kommer ind fra gaden. Efterhånden voksede ideen endnu mere, og det blev ambitionen at være kultur- og forsamlingshus for hele det nordlige Thy.

◀ Vorupør

Med Danmarks første havbad, som på billedet er under opførelse, bliver det muligt at bade sikkert i Vesterhavet. Foreningsvejen, som starter i billedets nederste venstre hjørne, går hele vejen ud til havbadet og skaber tilgængelighed for alle, så selv kørestolsbrugere kan komme ud og bade.

Ideen var oplagt god og mødte opbakning hos Realdania, som efter, at projektet var udvalgt til Mulighedernes Land, engagerede sig konstruktivt i at udvikle projektet. Umiddelbart skulle man herefter tro, at vejen frem var lige til. Sådan gik det dog ikke. Kroen var 10 år tidligere blevet opkøbt af Frøstrup Borgerkro ApS med midler, som var rejst gennem salg af 246 anpartar. Borgerne, som var engagerede i Frøstrup Borgerkro, havde en drøm om at drive kroen videre, og de var usikre på, hvad deres rolle ville være, hvis ideen om et kulturhus blev realiseret. Mens den nye projektide blev videreudviklet, blev organiseringen derfor indgående diskuteret, og først efter et par år lykkedes det at overdrage ejerskabet fra Frøstrup Borgerkro ApS til den nye forening Hannik, som i dag ejer den istandsatte krobygning.

Dialogen førte heldigvis frem til en løsning, som var god for alle. Den istandsatte bygning lægger i dag lokaler til borgerkroen i den ene ende, hvor alle og enhver kan komme forbi og købe en sodavand eller en øl. Borgerkroen betaler husleje, hvilket er af stor betydning for hele husets økonomi, og samtidig er borgerkroen et stort aktiv for det sociale liv i byen de aftener, der er åbent.

Derudover er salen sat i stand, der er et moderne køkken, og den gamle kro fremstår med nyanlagte udearealer inviterende for forbipasserende. Succesen har smittet af på den øvrige by. Ved siden

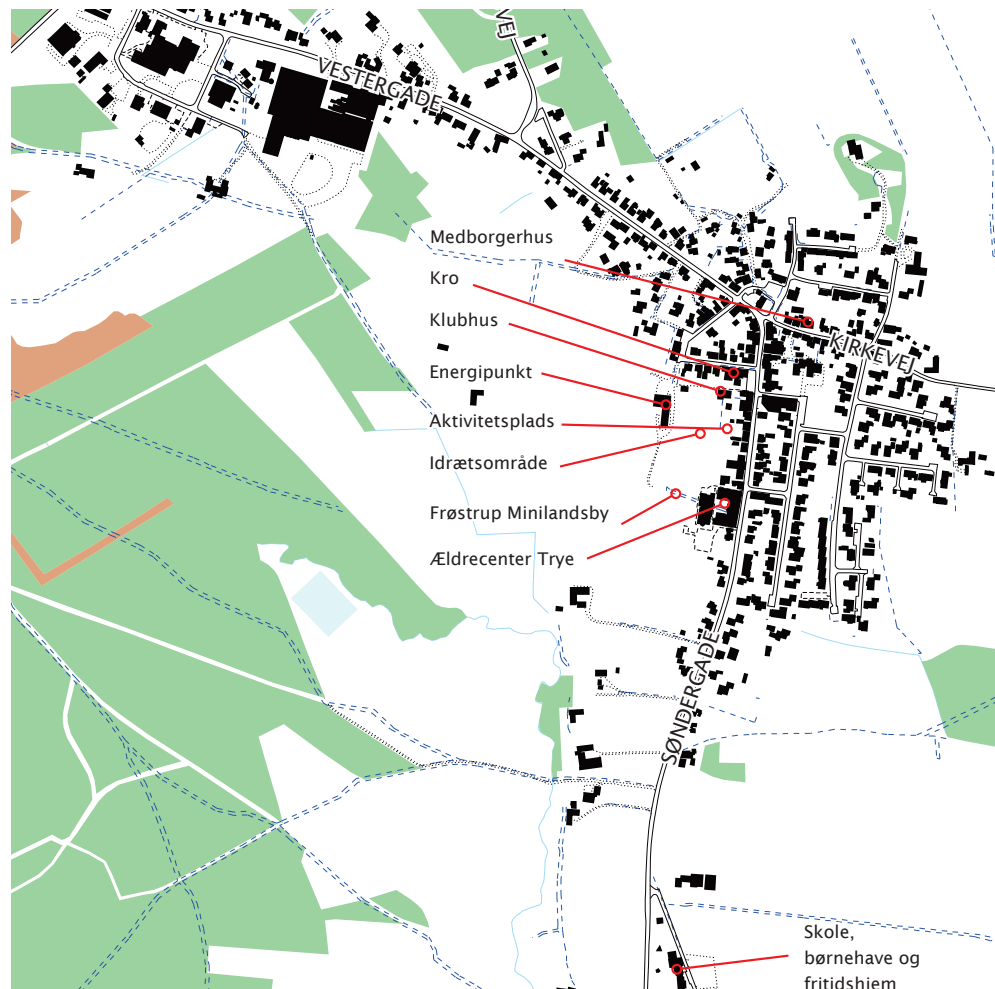
af kroen er et forfaldent hus revet ned, hvilket har givet plads til en ny aktivitetsplads. Og som kronen på værket er det efter afslutningen af Mulighedernes Land lykkedes at rejse 5,5 millioner til foderstofcentralen, der som nævnt skulle have været revet ned. I lagerhallen opstår nu Energipunkt Frøstrup, der bliver et laboratorium for alternativ energi med solceller, et testcenter for forskellige firmaers jordvarmeanlæg med 2.000 meter slanger i jorden og måske tillige en vindturbin. I den ombyggede kro skal der være energikurser, udstillinger mv. Dermed bliver der synergi til de mange besøgende til det "Nationale testcenter for havvindmøller", der ligger i Østerild Plantage få kilometer væk.

Samtidig indrettes udearealerne omkring siloen med sports- og legefaciliteter, som giver nye aktivitetsmuligheder for idrætsforeningen. Der er nu også økonomi til at istandsætte førstesalen på kroen, som i kulturhus-tankegangens ånd skal lægge plads til edb-kurser for ældre, lektieværksted for børn og unge, læseklubber, kortklubber, foredrag, studiekredse og meget mere.

Borgerne og kommunen

Thisted Kommune har fungeret som en aktiv samarbejdspartner igennem hele processen. Det har dog fra starten været afgørende for os, at det var landsbyen, som drev projektet frem. Borgerne har derfor spillet den afgørende rolle i det store ud-

viklingsamarbejde, som fandt sted imellem dem, Realdania og os. Og de har selv løst de konflikter, som er opstået undervejs. Vi har støttet udviklingen på områder, hvor vi har kunnet gøre en værdifuld forskel. Vi bakkede op om den reviderede ide med at lave et inkluderende kulturhus, vi har deltaget aktivt i udviklingen af projektet, og vi har frem for alt hjulpet med at få finansieringen til at gå op. Med penge fra fonde, kommune og stat har det været afgørende at hjælpe med at håndtere de forventninger og formelle krav, som har fulgt med pengene. Ligesom selve det at skaffe pengene i mange tilfælde har været vores arbejde. Det betyder dog ikke, at vi har administreret budgettet. Dette hænger sammen med, at det fra starten var en præmis for projektet, at det efter istandsættelsen skulle hvile i sig selv. Der fulgte med andre ord ikke et kommunalt driftstilskud med støtten til istandsættelse. Det var derfor oplagt, at foreningen selv havde ansvaret for budgettet til istandsættelsen – med os som sparringspartnere. På den måde har vi i fællesskab diskuteret, hvordan vi kunne få mest muligt ud af pengene. Et lille eksempel på resultatet af denne proces så vi, da det gamle loft i salen skulle rives ned. Foreningens medlemmer blev enige om, at det var spild af gode midler at bruge cirka 30.000 kr. på at få håndværkere til at gøre det. Det kunne de ligeså godt gøre selv. Det ville aldrig være lykkedes, hvis vi styrede projektet alene. I vores øjne ville

Frøstrup 2014

det slet ikke være muligt at gennemføre et projekt som det i Frøstrup uden et tæt og tillidsfuldt samarbejde mellem kommune og civilsamfund. Ingen af os har kræfter eller økonomi til det. Ved at skabe huset sammen, kan vi formå at lave fantastiske projekter for relativt små midler og med en organisering, som sikrer en langsigtet økonomisk bæredygtighed.

Enighed og bred opbakning

I Frøstrup tog det lang tid at blive enige om projektet, og en del borgere har formentlig undervejs overvejet, om vi nogensinde skulle komme i mål. Konsensus kan selvfølgelig ikke altid nås, og ønsket om konsensus kan i værste fald spænde ben for et godt projekt og en bæredygtig økonomi. Omvendt må vi også se i øjnene, at hvis en

landsby som Frøstrup kun kan overleve på sigt, hvis alle bakker op om projekter som 'Frøstrups nye samlingspunkt'. Er der for megen indbyrdes uenighed i en landsby med 700 indbyggere, vil det være svært at samle nok frivillige kræfter, og det vil være svært at overbevise fonde såvel som os i kommunen om, at det er en god ide at investere i landsbyens udvikling. Vi må dog samtidig se i øjnene, at en udvikling, som den i Frøstrup, oftest vil skabe usikkerhed og derigennem potentiel uenighed og konflikt. Vi må derfor være gode til at tage os den tid, byen har brug for til at tage de nødvendige diskussioner og nå til enighed. Måske skrider tidsplanen en smule, men det er helt afgjort det værd, hvis der til gengæld står en samlet by bag projektet. Behovet for lokal opbakning er afgørende for alle projekter på landet såvel som i byen. Men måske er det endnu mere afgørende på landet, hvor koncentrationen af mennesker er radikalt mindre end i byerne.

Betydningen af en bred opbakning handler desuden om projektets langsigtede bæredygtighed. Huset i Frøstrup kan kun fungere hvis meget store dele af driften og aktiviteterne drives med frivillige kræfter. Det betyder, at projektet er sårbart, hvis aktiviteterne står og falder med én ildsjæl.

► Nørre Vorupør havbad

Visualisering af Nørre Vorupør Havbad. Havbadet åbner juli 2014. Illustration: Preben Skaarup Landskabsarkitekter

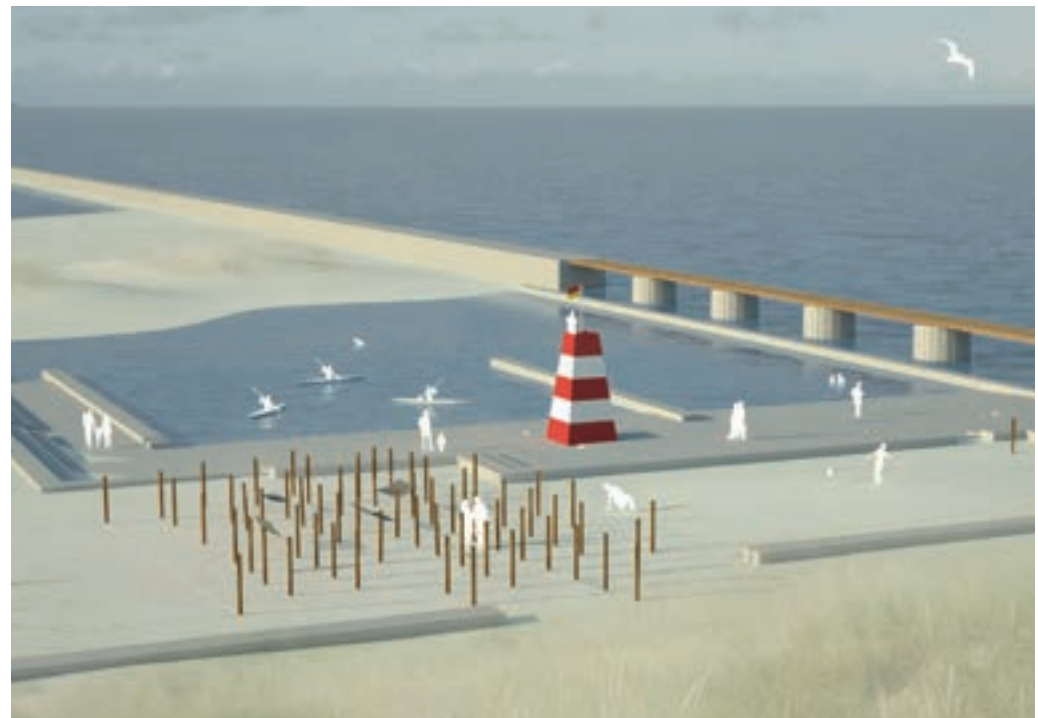
Med en bred opbakning og en god organisering minimeres denne risiko.

En promenade vokser

Nørre Vorupør startede ud med det måske mindste projekt i Mulighedernes Land. Nørre Vorupør var del af det større projekt 'Det gode liv ved kysten', som blev udviklet gennem en arkitektkonkurrence for Klitmøller, Krik og Nørre Vorupør. I Nørre Vorupør skulle arkitekterne tegne en 350

meter lang promenade også kaldet 'Foreningsvejen', som skulle forbedre fodgænger- og opholdsmuligheder i området omkring landingspladsen. I sig selv er Foreningsvejen et fint og betydningsfuldt projekt for Nørre Vorupør, men det har måske haft størst betydning i og med, at det banede vejen for en række andre projekter.

Sideløbende med udviklingen af Foreningsvejen slog en række gamle foreninger, der alle havde

interesser i landingspladsen, sig sammen i foreningen 'Nr. Vorupørs Fiskercompagni og Fiskeriforenings Fond'. Det gav mulighed for at stå sammen og løfte egne projekter i relation til Foreningsvejen. Den nye forenings første bedrift var at få penge til landingspladsen fra både Mærsk, Realdanias kampagne 'Stedet Tæller', Thisted Kommune og den lokale aktionsgruppe (LAG). I løbet af kort tid havde de således rejst otte millioner kr. til at istandsætte de gamle bygninger langs Foreningsvejen ved landingspladsen. Et arbejde som afsluttes i løbet af 2014.

Parallelt hermed udviklede der sig et projekt omkring den gamle mole. I forbindelse med ideindkaldelsen til Mulighedernes Land var den måske kortest formulerede ide blot: "Et havbad, måske i Klitmøller". Den ide skrev vi ind i arkitektkonkurrencen, som en mulighed for fremtidige etaper af 'Det gode liv ved kysten', og det vindende team placerede havbadet ved molen i Nørre Vorupør. Umiddelbart var projektet dog helt uden for rækkevidde. Molen var ejet af staten, den trængte til en gennemgribende istandsættelse, der var ingen penge afsat til badet og området, hvor det skulle anlægges, er klitfredet.

Pludselig opstod der dog en åbning. Staten kontaktede Thisted Kommune med et ønske om at

overdrage molen til kommunen efter en istandsættelse. I dialogen om overdragelse lykkedes det at få indarbejdet en forberedelse til et havbad i istandsættelsen af molen, hvorefter vi kunne gå i gang med at rejse flere penge fra fonde. Sideløbende blev Naturstyrelsen ansøgt om tilladelse til at anlægge havbadet på trods af klitfredningen. Det hele lykkedes, og i løbet af kort tid var et projekt, som ellers var helt uden for rækkevidde, blevet en realitet.

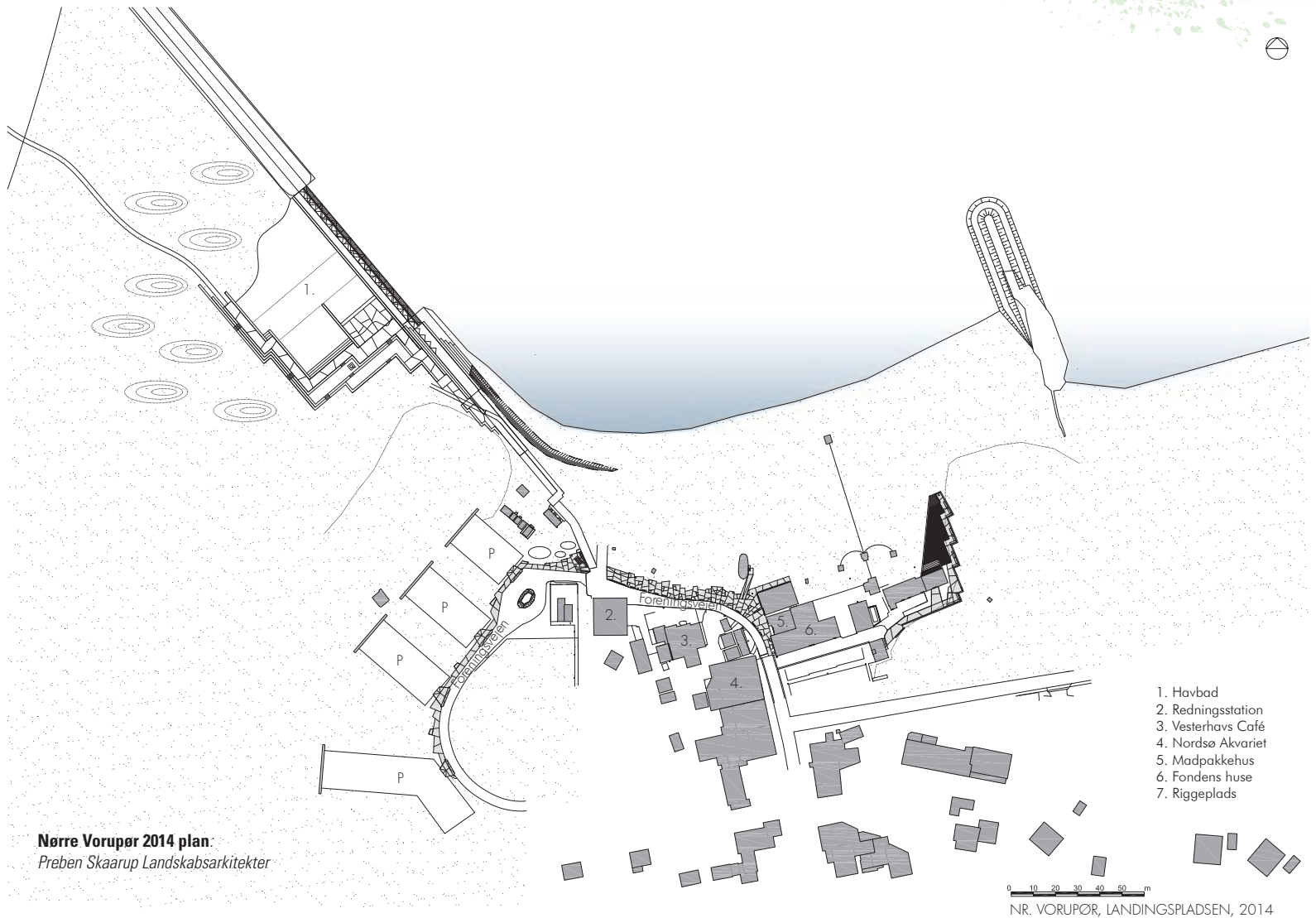
Kommunen som igangsætter

Nørre Vorupør illustrerer, på samme måde som Frøstrup, hvad der kan ske, når man først begynder at 'røre i gryden'. Foreningsvejen, som var en del af et større projekt og dermed også en arkitektkonkurrence, som vi fra kommunens side havde taget et stort ejerskab til, affødte en lokal proces omkring landingspladsen, hvor det som nævnt lykkedes at rejse imponerende otte millioner kr. I forlængelse hermed dukkede mulighed for at realisere havbadet op, en proces vi fra kommunens side også har ledet. I løbet af få år har en investering på omkring fem millioner kr. i Foreningsvejen udviklet sig til en samlet investering i omegnen af 40 millioner kr. Investeringer som kan blive endnu større, bl.a. har Nationalpark Thy peget på Nørre Vorupør som hjemsted for nationalparkens nye besøgscenter.

I modsætning til i Frøstrup, så har vi i Nørre Vorupør spillet en langt mere aktiv rolle. Foreningsvejen og havbadet er udviklet i tæt samarbejde med lodsejere, borgere og foreninger i Nørre Vorupør, men det har været os, som har drevet projekterne frem, og det er os, som står på mål for kvalitet og økonomi. Denne forskel har flere grunde. Den oplagte grund er, at promenader, toiletter og opholdsarealer er en del af de kommunale kerneydelser, der drives af Thisted Kommune. Men den måske vigtigste grund til vores engagement i Nørre Vorupør er, at bevaringsværdier og herlighedsværdier er større og vigtigere i Nørre Vorupør, end de er i Frøstrup. I Nørre Vorupør er bevaringsværdierne således beskyttet gennem en bevarende lokalplan, byen er kommunens største turismedestination og rummer kommunens største sommerhusområde. Vi har derfor været nødt til at sikre os, at den æstetiske kvalitet i projektet spiller sammen med stedets landskabelige og kulturhistoriske kvaliteter. Det har vi bl.a. gjort ved i et tæt samarbejde med Realdania at gennemføre den omtalte arkitektkonkurrence og ved at prioritere midler til, at arkitekter har kunnet lede arbejdet.

Det ene tager det andet

Den måske vigtigste erfaring er, at ét projekt som oftest baner vejen for flere, fordi projekterne giver

Nørre Vorupør 2014 plan:
Preben Skaarup Landskabsarkitekter

borgerne en stolthed og en tro på, at de kan være med til at gøre en forskel, og fordi kommunens og eksempelvis fondenes opmærksomhed rettes mod stedet. Der opstår et momentum, hvor ting kan ske. I Frøstrup og i Nørre Vorupørs nye forening, der stod for istandsættelsen af husene på landingspladsen, opbyggedes der en optimisme

og organisatoriske evner til at kunne skabe en forandring.

I faglige diskussioner om yderområdernes udvikling hører vi ofte et argument om, at vi er nødt til at give ansvaret tilbage til borgerne, fordi det offentlige ikke har midler til at engagere sig i

samme omfang som før. Lad falde hvad ej kan stå. Ud fra vores erfaringer, så virker den tilgang dog unuanceret. Som Foreningsvejen og havbadet i Nørre Vorupør illustrerer, så handler det ikke alene om at give stafetten videre til borgerne, men om at skabe udviklingen sammen. Nogle projekter kræver, at vi i kommunen går forrest og løfter

en stor del af ansvaret, fordi vi som med havbadet kan se, at det er en god langsigtet investering, der kan stimulere den lokale udvikling og sætte Thisted på landkortet. Projektudviklingen sætter os dog stadig i en helt anden rolle end den, som den klassiske embedsmand spiller. Vi skaber stadig sammen med borgerne – nogle gange går de forrest og vi bakker dem op, andre gange er det omvendt.

I forhold til det at drive et projekt er den måske vigtigste erfaring, at succeskriteriet ikke alene skal være at afslutte et projekt inden for tid og budget, men også at projektet så vidt muligt skal bruges til at skubbe flere i gang. Dette aspekt kan vi ikke planlægge os til. Udviklingen i Frøstrup såvel som Nørre Vorupør er endt helt andre steder, end vi fra starten havde forestillet os, endsige turdet drømme om. I Thisted Kommune har vi skullet være klar til og ikke mindst turdet gribe de muligheder, som er opstået undervejs. Det kræver, at vi har en god føling med lokalsamfundet, at lokalsamfundet har tillid til os, og så kræver det tid, masser af tid. Men som historierne i denne artikel forhåbentlig viser, så er det en god investering, når kommunen sammen med lokalsamfundene får udviklingen til at rulle. ■

► **Vorupør foreningsvej og båd**

Foreningsvejen med siddeplinte i forgrunden og med adgang til museums-skutteren. Det rød-hvide minifyr er en lampetype, udviklet specielt til projekt "Det gode liv ved kysten". En tilsvarende står også i Klitmøller og i Krik.

ARKITEKTUR KAN BANE VEJEN...

Hvordan kan arkitektur bidrage til at transformere og styrke identitet, tiltrække aktiviteter og engangere lokale brugere? - Et interview med arkitekterne Vivi Granby og Gugga Zakariasdottir fra Bornholms Regionskommune. Af Signe Sloth Hansen

Mange steder og bygninger i yderområderne har mistet deres oprindelige funktion og er enten lukkede og forladte eller taget i brug til nye formål, som de ikke var tænkt til. Med et helhedsblik på et steds potentialer – både de fysiske, historiske og sociale – kan ny arkitektur bidrage til at transformere stedet, styrke dets identitet og tiltrække nye aktiviteter og nye brugere. Nøglen til det vellykkede er ifølge to dedikerede planlæggere på Bornholm en tæt koordinering og inddragelse af kommunale planstrategier, lokale interesser og udefrakommende faglige kompetencer. Her for-

tæller de to planlæggere om erfaringerne fra tre projekter på Bornholm.

Granithistorie og havn vækkes til live

'Hammerhavn er eksempel på, hvordan et beskædet men markant nybyggeri og genopretning af et havneanlæg kan vække et steds karakter til live,' siger Vivi Granby, arkitekt i Bornholms Regionskommune. Den oprindelige udskibningshavn for granit er siden 1970'erne taget i brug af lokale og turister til andre formål. Men havnen var nedslidt og matchede ikke stedets storslåede

beliggenhed og de op mod 100.000 besøgende, der hvert år lægger vejen forbi den lille perle på det nordlige Bornholm. Da Bornholm indgik partnerskab med Realdania om Mulighedernes Land, blev havnen udpeget som potentialeområde. Timingen var god, da kommunen samtidig lancerede en satsning på udvikling af øens friluftsliv og igangsatte en proces med at udarbejde en ny lokalplan for Hammerhavn. Det banede vejen for, at et konkret projekt kunne igangsættes. Kommunen gik i dialog med alle havnens brugere for at afdække behov for faciliteter og ønsker til det

fremtidige havneområde. Forslag og ideer fra planprocessen indgik efterfølgende i programmet for en arkitektkonkurrence om en ny helhedsplan og et nybyggeri på havnen.

Planlægning på tværs

Projektet i Hammer Havn er resultatet af en kommunal planproces, hvor det lykkedes at samle og koordinere kommunale og lokale interesser, forskellige fagligheder og projektmidler i et fælles formål, der handlede om at udvikle Bornholms friluftsliv. 'Et gennemgående ønske fra kommunens side har været at skabe rammer for fællesskab og uformelle møder mellem besøgende og lokale brugere. Det har naturligt stødt på skepsis og modstand, men de arkitektoniske og funktionelle forbedringer, der er skabt, har vendt stemningen og styrket det lokale miljø,' fortæller Vivi Granby. Med vinderforslaget, af CUBO Arkitekter, er skabt et havnemiljø, der understøtter og videreudvikler både turismen og foreningslivet. Det nyopførte lille bygningsensemble, som multihus og servicefunktioner tilsammen udgør, har med sit selvstændige udtryk og enkle former, materialer og farver formået at indpasse og underordne sig den større skala – og samtidig trække overskrifter og skabe lokal debat. 'Der var meget delte meninger om de nye huse i starten, men de har tilført havnen et nyt hjerte. Husene er blevet et ikon for stedet og frem for alt har de samlet og styrket det liv, der er på havnen', forklarer Vivi Granby.

Hasle Havnebad

Ideen om et havnebad i Hasle blev først afprøvet i midlertidig form ved hjælp af en simpel udspringsponton. Det blev en stor succes og gav grobund for etableringen af et egentligt havnebad, tegnet af White Arkitekter. Illustration: White Arkitekter

Nytilflyttere

Forud for og under byggeprocessen har der været tæt dialog med havnens bådelaug og kioskforpagter, som er omdrejningspunktet for livet på havnen. 'Inddragelsen af de folk, der var her på stedet i forvejen, har været helt afgørende, for projektet. Det er dem, der er livsnerven. Uden dem, er her ikke noget at komme efter,' siger Vivi Granby. I processen blev kajakklubben i Sandvig, der ligger et par kilometer fra Hammer havn, opmærksom på nybyggeriet. De stod og manglede klubfaciliteter og er nu en del af det samlede klubmiljø, der deles om de nye faciliteter. Med nybyggeriet er havnen blevet en stærk base for friluftslivet. Multihuset med den særlige beliggenhed benyttes i dag både af lokale brugere med relation til havnen, og af besøgende og foreninger fra hele øen foruden løbere, dykkere, børnehaver, dagplejere og skoler, som færdes i området hele året. I 2013 har nye sportseventsarrangører desuden valgt at pege på Hammer havn som ramme om deres arrangement.

En ny fortælling om Bornholm

Det er ikke kun rammerne for friluftsliv, der har fået et løft men også kulturhistorien i området. Et tæt samarbejde med Bornholms Museum har resulteret i en afdækning af den samlede bornholmske industrihistorie knyttet til stenslagningen, som formidles gennem bl.a. skolemateriale, hjemmeside, applikationer, nye ruter i landskabet og i det nye multihus på Hammer havn. Set i et større Bornholmsk perspektiv forventes projektet at skabe synergi med bl.a. det nye besøgscenter ved Hammershus samt bidrage til at skabe nye fortællinger om Bornholm som destination. Dermed har projektet ikke bare givet Hammer havns fysiske rammer og faciliteter et løft, men er led i

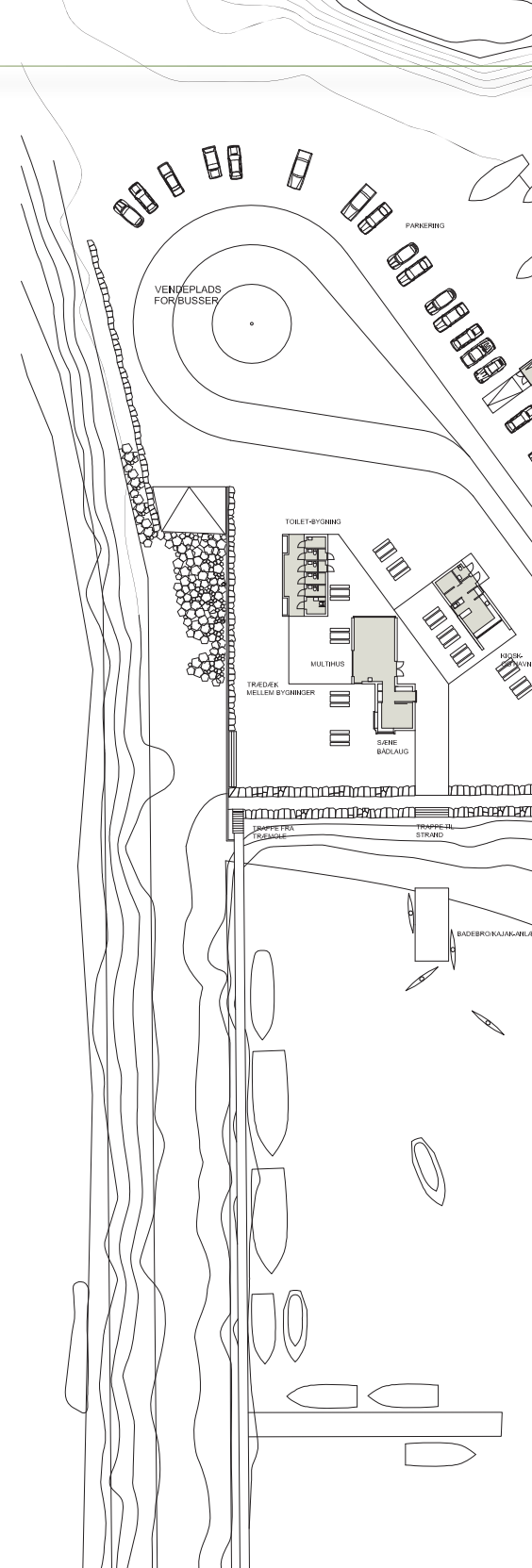
en strategisk satsning på formidling af granithistorien på det nordlige Bornholm. Bornholm, der ellers er kendt for bolsjekøgeri, glaspusteri og lokale fødevarer, kan måske med stenindustriens lokalt forankrede historie appellere til et andet publikum og skabe grobund for nye oplevelser og aktiviteter på solskinsøen.

Fiskerihavn havens – nye funktioner søges

Lidt syd for Hammer havn ligger Hasle Havn. Siden 1980'erne har havnen med sine 97.034 kvadratmeter stået som et trist vidnesbyrd om fiskeriets sammenbrud. Med et relativt enkelt arkitektonisk greb er stedets identitet og funktion i dag ændret markant. Et nyt havnebad og bearbejdning af kajkanter og nye opholdsfaciliteter på havnen har forvandlet Hasle Havn fra nedlagt fiskerihavn til samlingspunkt, et attraktivt byrum og badehavn. Omdannelse af havnearealer og sænkning af kajkanter, hvor kajernes gamle granitbelægninger er gendannet, har forbedret havnens funktioner og givet den et mere imødekomende udtryk med udgangspunkt i havnens historie og særlige karakter. 'Hasle havnebad er med sin unikke arkitektur ikke bare blevet et bade- og opholdssted for hele øen og øens turister, men også et vartegn som folk besøger, og et sted hvor solnedgangen kan opleves ud over Østersøen. Det har skabt en 'reason to go' i Hasle,' siger Gugga Zakariasdottir, arkitekt i Bornholms Regionskommune.

Udvikling oppefra og nedefra

Kommunal planlægning og arkitekturpolitik blev integreret i en demokratisk proces, hvor rigtig mange borgere fra Hasle og omegn deltog. 'Det, at vi havde både friluftstrategi, arkitekturpolitik og lokalplan med i processen med borgerne gav os et godt værktøj i forhold til at prioritere

Hammer Havn.
Plantegning af CUBO Arkitekter.

og kvalificere udformningen af de fysiske rammer,' fortæller Gugga Zakariasdottir og understreger, at transformation tager tid, især når det indebærer omdannelse af et sted fra industri til rekreativ brug på et forholdsvis stort område som Hasle Havn. 'Der opstår utålmodighed blandt borgergrupper, fordi der er langt fra den første workshop, hvor ideer bliver diskuteret, og frem til at projekterne bliver udført. Det er vigtigt, at der afsættes faglige ressourcer til at formidle projektet undervejs og inddrage borgerne i hele processen,' siger Gugga Zakariasdottir.

Et springbræt, der betalte sig

Ideen om et havnebad blev først afprøvet midlertidigt ved hjælp af en simpel udspringsplatform. 'Forsøget gav projektet en forankring lokalt og skabte samtidig en god argumentation for, at 'ja, det er værd at investere i et havnebad her,' siger Gugga Zakariasdottir og uddyber: 'De nye fysiske rammer skal fyldes ud, og det er kun de lokale foreninger og byens borgere, der kan gøre det. Det er i høj grad sket i Hasle, hvor der er blevet arrangeret aktiviteter og events hele året rundt.' De nye tiltag og investeringer i infrastruktur på havneområdet har også ført til private investeringer i nedslidte, funktionstomme erhvervsbygninger. Livet omkring små fiskekuttere, håndværksvirksomheder, nye servicefaciliteter og kultur- og rekreative aktiviteter har skabt nyt liv og ny værdi på Hasle Havn. 'Hasle By er ikke længere den by, man kører eller cykler forbi. Det er blevet et udflugtsmål for turister og beboere fra hele øen. Havnebadet har givet Hasle By en ny identitet, og byen er igen blevet et sted, hvor man har lyst til at bo, besøge og investere i,' siger Gugga Zakariasdottir.

Fredning og fornelse

Midt mellem Hammer Havn og Halse Havn ligger

et imponerende klippelandskab, Ringebakkerne, der indtil for nylig husede et af NCCs store stenbrud. Med enkle greb og respekt for naturen og kulturhistorien er det tidligere industrilandskab omdannet til multifunktionelt uderum for natur og friluftsliv. De resterende industrianlæg til granitbrydningen omfatter en pier og en kælder i beton indbygget i en skrænt til det tidligere knuseværk. Pieren er i dag rekreativt område for de lokale beboere i Vang og en attraktiv ramme om nye events som et årligt beach party og sammenkomststure for virksomheder og organisationer. I selve granitbruddet, der er fredet, er skabt et naturrum og et udsigtspunkt, for områdets brugere og besøgende. 'Med projektet er der skabt fysiske rammer for friluftsliv på land og ved havet, som det nu er op til brugerne og naturen at indtage – og der er allerede gode tegn på, at det vil ske,' fortæller Vivi Granby.

Utraditionelt samarbejde har skabt bredt ejerskab. Projektet i Ringebakkerne tog sin begyndelse i et visionært indlæg fra Friluftsrådet på Bornholm i debatperioden forud for kommuneplan 2009. Her bød de op til samarbejde om tre større projekter til forbedring af Bornholms friluftsliv, heriblandt granitbruddene ved Vang. Siden fulgte et eksemplarisk privat/offentligt samarbejde mellem den tidligere ejer NCC Roads og Bornholms Regionskommune omkring områdets overdragelse til kommunen og dets videre udvikling. Det viste sig hurtigt, at det ikke var nogen nem opgave kommunen havde fået overdraget. 'Debatten om Ringebakkernes anvendelse har rødder der går mere end 30 år tilbage, hvor brydningsret og naturfredningsinteresser kolliderede. Flere fredningssager har siden genoplivet interessemodsatningerne,' fortæller Vivi Granby. Historikken var fra start

nærværende i projektet, og samtidigt krævede de særlige rammebetingelser, fredningen og den kystnære beliggenhed, en række dispensationer, for at projektet kunne gennemføres. Ventetiden viste sig imidlertid at få positiv effekt, da det medvirkede til, at de forskellige interessenter viste evne til at samarbejde, justere projektet og indgå kompromisser. 'Gennem dialog har alle fået en aktie i resultatet, og alt tyder på, at vi vil se et bredt ejerskab til området,' fortæller Vivi Granby. Mange mindre greb forstærker og fornyer stedet. Resultatet af den grundige dialog i processen og stedets særlige rammevilkår er et nænsomt forvandlet område, der med flere enkle installationer og forbedringer har gjort Ringebakkerne til et eventyrligt og storslået friluftslandskab. Vang

Pier er omdannet til rekreativt kystnært område med faciliteter for lystfiskere, strandgæster og dykkere. Dækmolen er sænket og en promenadevej anlagt, hvorfra Bornholms unikke klippekyst kan opleves. Også landfæstet er ændret, så kajaker og småbåde kan passere tæt ved land, og for at få bedre vandudskiftning nærmest kysten. I Vangbruddet er materialer fra det tidligere industrianlæg fjernet, så centrale klippevægge fremtræder mere markant, og der er skabt en sø, der har styrket betingelserne for fuglelivet på et stort klippeparti. Søen styrker samtidig den landskabelige oplevelse af stedet og har en vigtig funktion i forhold til opsamling af regnvand fra det højere liggende terræn. Der er skabt informationer om historie, kultur, natur, fugleliv og

aktivitetsmuligheder i området på apps, hjemmesider og plancher, og tre mærkede ruter, og et mountainbike-spor viser vej rundt i det fredede område, der ud over stenbruddene også omfatter to sprækkedale og klippekyst. Et særegent naturrum er skabt af arkitekterne GWITT og ATSITE diskret indpasset i det eksisterende industrilevn og i terrænet. Bygningen ligger centralt i forhold til ruterne i området, er et markant sted på ruten og fungerer som mødested, udendørs undervisningsrum og overnatningssted. Mole og brud har tiltrukket stor opmærksomhed, og et utal af arrangementer med natur, friluftsliv, bevægelse og kunst i fokus har haft positiv afsmittende effekt på lokalsamfund og turismen generelt. ■

Hammer Havn:

Med en inddragende planproces og et nyt bygningsensemble, tegnet af CUBO Arkitekter, er skabt et havnemiljø, der understøtter og videreudvikler Bornholms friluftsliv, turismen og foreningslivet i Hammer Havn. Foto: Vivi Granby

SMÅ PROJEKTER KAN FÅ STOR BETYDNING

Planlægning gennem større eller mindre projekter, der ofte er delvist eksternt finansierede, er i dag et vilkår for mange kommuner, ikke mindst i yderområderne. Hvis de enkelte projekter indgår i et strategisk perspektiv og bliver til i samarbejde med lokale aktører, kan de tilføje mere værdi til kommunens udvikling end deres omfang tilsiger.

Af Anne Tietjen og Gertrud Jørgensen

Thisted Kommune er et af de yderområder i Danmark, som er plaget af fraflytning, befolkningstilbagegang, faldende boligpriser, tomme huse og vanskeligheder ved at tiltrække personale med specialiserede kompetencer som fx speciallæger til sygehuse. Det gælder især i kommunens landdistrikter, hvor mere end 70 % af befolkningen bor. Men Thisted råder også over særlige potentialer: Lange kyststrækninger med unikke bølgeforhold for windsurfing og en unik natur i Danmarks første Nationalpark fra 2007. Disse stedbundne ressourcer og potentialer har dannet udgangspunkt for strategisk planlægning i Thisted Kommunes landdistrikter.

Små projekter med stor strategisk effekt

Det gode liv ved kysten er ét ud af seks strategiske projekter, som blev til gennem planlægningsinitiativet Mulighedernes Land fra 2007-2012 i partnerskab mellem Thisted Kommune og

Realdania. Projektet resulterede i relativt små fysiske tiltag omkring landingspladserne i kystbyerne Klitmøller, Vorupør og Krik: et nyt klubhus til surfere, handicapvenlige strandpromenader, et havbad og et beboerhus med udvendige faciliteter for surfere og andre friluftsfolk til en samlet byggesum på 38,5 mio. kr.

Det lyder umiddelbart ikke af meget. Men udover de umiddelbare funktionelle og æstetiske forbedringer har disse små projekter haft større strategisk effekt end deres omfang egentlig tilsiger: Lokalt har de skabt nye anvendelser, aktiviteter og oplevelser. Delprojekterne har også skabt dialog og synergi mellem surfere og fiskere, brugergrupper som før har været i konflikt med hinanden. Regionalt har de parallelle interventioner synliggjort det gode liv ved kysten på tværs af tre kystbyer. Vores interviews med lokale projektdeltagere viser en styrket identitet og fælles forståelse af mulighederne for projektudvikling med udgangspunkt i stedbundne potentialer. Udover kommunens grænser har samarbejdet med surfernes initiativ Cold Hawaii genereret stor medieopmærksomhed og således haft en klar brandingeffekt for Thisted. Endelig har samarbejdet omkring projekterne skabt handlekraftige lokale aktør-netværk, som allerede har genereret et følgeprojekt i Vorupør (beskrevet andetsteds i dette nummer af Byplan).

Samlet set har projektet bidraget til opbygningen af social kapital, fælles identitet, lokal stolthed

og ekstern branding. Det har fået "udviklingen til at rulle" og på denne måde skabt større tilpasningsdygtighed og grobund for bæredygtig udvikling i kommunen.

I vores forskningsprojekt har vi taget udgangspunkt i, at vi her har at gøre med en succeshistorie. Det har altså ikke været et formål at vurdere projektet, men derimod har vi ønsket at 'kigge ind i maskinrummet' på processen for at forstå, hvordan og hvorfor resultatet opstod og blev som det blev. For at opnå denne forståelse har vi fundet det nyttigt at se projekterne i sammenhæng med processen som et eksempel på strategisk planlægning, og vi har særligt fokuseret på de aktør-netværk, som har båret projekterne frem.

Helt konkret har vi gennemgået internt og offentligt, skriftligt projektmateriale og relaterede kommunale strategier og planer fra 2006-2012, suppleret med interviews med nøglepersoner fra kommunens planafdeling, lokale nøgleaktører, samt fondens projektansvarlige.

Projekter og aktør-netværk

Den tyske forsker, Martin Kühn, har udviklet en model for strategisk planlægning, som vi har fundet brugbar til at beskrive processen i Thisted¹, se fig. 1. Strategisk planlægning ses her som et samspil mellem på den ene side en strategisk vision, og på den anden side projekter, der udføres i samarbejde mellem forskellige aktører. Projekter er kun strategiske, når de udfylder den strate-

giske vision, som til gengæld kan være ganske overordnet, men løbende udvikles og gentænkes med gennemførelsen af de enkelte projekter.

Planlæggerens rolle i en sådan planlægning er ikke rent teknisk, men kræver en ny form for 'relationel' professionalisme: at facilitere samarbejde, at bidrage til at integrere forskellige aktørers viden, både ekspertviden og lokal viden, og at arbejde på tværs af forskellige geografiske skalaer både på visions- og projektniveau². Det handler kort sagt om at iværksætte et produktivt samspil mellem mennesker, steder og projektideer i et strategisk perspektiv.

Aktør-netværk -studier som analysemetode

For at kaste lys over hvordan præcist disse produktive relationer bliver opbygget og omsat til strategiske projekter, har vi benyttet os af aktør-netværks teori (ANT).

Aktør-netværks studier er en metode til at analysere, hvordan komplekse netværk af aktører

(mennesker, genstande og ideer) konstrueres for at opnå et særligt mål³. Det kunne fx være et strategisk mål om udvikling i et udkantsområde. Netop fordi ANT inddrager både mennesker, fysiske genstande og ideerne om dem som *aktører* i en proces, finder vi det brugbart i forbindelse med fysisk og strategisk planlægning, hvor forestillinger om fremtiden og materialiseringen af forestillingerne i fysiske forandringer er afgørende.

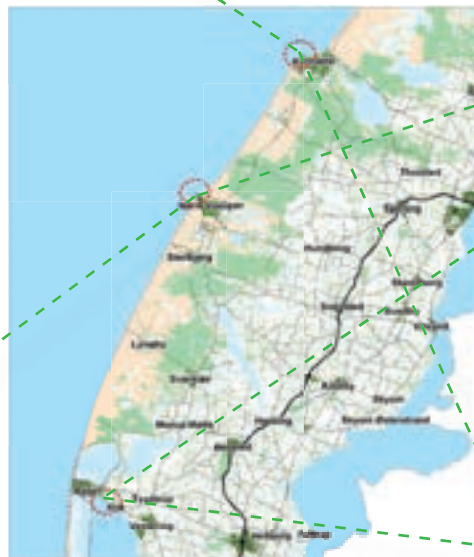

Fig. 1. Det gode liv ved kysten: Fra venstre til højre: beliggenheden af de tre kystbyer Klitmøller, Vorupør og Krik i Thisted Kommune (røde cirkler); luftfotos af de tre projektområder, og indtryk fra de realiserede projekter i kystbyerne i Klitmøller (øverst), Vorupør (midt for), and Krik (nederst). (Kilde: Thisted Kommune og egne fotos)

Aktør-netværks teorien arbejder med en række specifikke begreber, der ikke helt dækker den daglige forståelse af ordet. Disse begreber er derfor kort forklaret og sættes i kursiv i det følgende. Det første eksempel er *aktør*, der i ANT-sprog ikke bare dækker menneskelige aktører, men som

nævnt også ideer og genstande, der ses som ligeværdige forandringsagenter i kraft af, hvad de gør ved hinanden. *Netværk* forstås som dynamiske samlinger af aktører omkring et fælles mål eller i vores tilfælde et strategisk projekt.

Oversættelse i fire faser

Med ANT kan vi forstå en strategisk planlægningsproces som en *oversættelse*, en proces i fire faser som sammenkæder udviklingen af et projekt med opbygningen af de aktør-netværk, som er nødvendige for at realisere projektet⁴ (fig. 2):

1. I *problematiseringsfasen* (problematization) definerer man den strategiske vision og et sæt aktører – mennesker, steder, interesser – som er berørt af de definerede formål.
2. I *tiltrækningsfasen* (interessement) samler man aktørerne og udvikler og konkretiserer projektformålet gennem forhandling med aktørerne. På denne måde udkrystalliserer man samtidig konkrete projekter og nødvendige aktører.

3. I *indrulleringsfasen* (enrolment) fastlægger man en konkret og bindende projektplan samt de aktive projektdeltagere.
4. *Mobiliseringsfasen* (mobilization of allies) afslutter forløbet med implementeringen af projekterne og et realiseret samarbejde mellem projektdeltagerne.

I praksis er disse faser ikke klart adskilte, men de første er forudsætning for de sidste, og særligt *tiltrækningsfasen*, der bygger bro mellem den oprindelige problemformulering og de endelige projekter, er af afgørende betydning i en strategisk planlægningsproces.

Følg aktørerne

Oversættelsesmodellen åbner op for en ny måde at studere sammenhængen mellem strategisk proces og resultat: Projekter ses her ikke kun som et produkt, men også som et omdrejningspunkt for at skabe og vedligeholde aktør-netværk. En analyse af oversættelsen fra strategisk idé til konkret projekt kræver derfor, at man

følger de aktører, der er involveret i processen med særligt fokus på de *udvekslinger* (controversies), de har med andre aktører.

Ved at undersøge hvordan vage hypoteser om projektideer og relevante aktører udvikler sig til konkrete projekter og aktive projektdeltagere, får man øje på de nye netværk, der opstår i tilknytning til projekterne. Resultaterne bliver på denne måde udvidet fra de umiddelbare fysisk-funktionelle forandringer til projektets strategiske effekt i form af de aktører, som er knyttet til projektet og som også kan komme i spil i nye strategiske planlægningsopgaver.

Det gode liv ved kysten

Ved opstart af Mulighedernes Land i marts 2007 formulerede Thisted Kommune en meget bred strategisk vision om at styrke bosætning og turisme i landdistrikterne. Ideen var at bevare og styrke eksisterende kvaliteter og potentialer gennem målrettede, fysiske projekter. Om end de ikke blev nævnt eksplicit, indgik der fra starten en række aktører i denne vision: Landsbyernes beboere som forventedes at være interesserede i det fysiske lokale miljø, bevaring af kulturarv samt netværkssamarbejde med andre landsbyer; turister og friluftsfolk der forventedes at være aftagere af aktiv naturturisme; eksisterende bygninger og kulturmiljøer som forventes at bidrage til kvaliteten af det fysiske miljø; samt landskab og natur, der forventedes at udgøre grundlaget for naturturisme og friluftsliv. Kystbyerne og ideer om det gode liv ved kysten var på dette tidspunkt ikke i fokus endnu.

Tiltrækningsfasen

Med udgangspunkt i visionen om turisme og bosætning iværksatte kommunen en række aktivite-

ter for at udvikle konkrete projekter og identificere og engagere de nødvendige aktører – ikke mindst borgere og organisationer i kommunen – i projektudviklingen. Tiltrækningsfasen varede i alt 3 år, dvs. mere end halvdelen af den samlede projektperiode, og faldt i fire delfaser: (1) udforskning af muligheder, (2) strategisk gentænkning, (3) forhandling og (4) konkretisering.

Udforskning af muligheder

For at udforske projektmuligheder gennemførte Thisted Kommune en bosætnings- og turismeanalyse og udarbejdede et katalog over alle landsbyer i kommunen med deres styrker, svagheder og potentialer. Helt centralt stod imidlertid en åben indkaldelse af projektideer fra borgerne. Ni borgermøder blev gennemført i samarbejde med Landsbygruppen Thy og i tæt parløb med udviklingen af kommunens landdistriktspolitik. Alt i alt deltog ca. 600 borgere i disse møder.

I oktober 2007 modtog kommunen over 100 projektideer, som senere skulle blive til seks strategiske projekter, herunder Det gode liv ved kysten: Hele 17 projekter stammede fra de tre kystbyer, Klitmøller, Vorupør og Krik. Flere af disse ideer var udarbejdet af surfaktivister og relateret til en omfattende Cold Hawaii masterplan, som de havde udarbejdet i sommeren 2007.

Strategisk gentænkning af projektideer

Næste skridt var at evaluere de mange projektideer og bundte nogle af dem i et strategisk perspektiv. Det blev samtidig basis for at gentænke projekternes strategiske ramme i en indsnævret kreds af centrale aktører. Koordinationsgruppen med aktører fra Realdania, Thisted Kommune og Landsbygruppen Thy, grupperede alle de ind-

komne forslag i 4 indsatsområder, og det var her 'Det gode liv ved kysten' opstod som ét af indsatsområderne. Med tydeligt afsæt i Cold Hawaii masterplanen var målet at udvikle og brande kystbyerne og særlig surf top spots med fokus på kulturarv, surfing og friluftsliv. Resultatet af denne arbejdsfase var en foreløbig projektplan, som indkredsede relevante projektideer og projektdeltagere samt den videre fremgangsmåde uden dog at afgøre, hvilke projektideer der skulle indgå i de endelige strategiske projekter.

Forhandling med aktører

Med udgangspunkt i denne stadigvæk ret åbne projektplan udvalgte en bredt sammensat ar-

bejdsgruppe af forslagsstillere, lokale eksperter og interessenter sammen med en kommunal projektleder de projektideer, som skulle realiseres, og forhandlede en bindende projektplan for 'Det gode liv ved kysten'. Denne projektplan blev grundlag for en arkitektkonkurrence, som blev afholdt i to faser for at give plads til dialog med borgerne.

Konkretisering af projekter og aktør-netværk

Først med afgørelsen af arkitektkonkurrencen sluttede den lange tiltrækningsfase. Vinderforslaget udfoldede og konkretiserede den oprindelige strategiske vision i en strategisk helhedsplan og konkrete designløsninger for områderne omkring landingspladser i Klitmøller, Krik og Vorupør. Samtidig fastlagde forslaget de nødvendige aktører for realiseringen af 'Det gode liv ved kysten'.

I den afsluttende fase blev vinderforslaget forhandlet på plads med lokale brugere og interessenter, kommunens planlæggere, politikere, myndigheder og Realdania. Den officielle åbning af 'Det gode liv ved kysten' fandt sted i Klitmøller i August 2011, få uger forud for at der blev afholdt World Cup i Surfing på stedet.

Hvad vi kan lære af projektet og analysen

Den samlede planlægningsproces fra den indledende strategiske vision til realiseringen af konkrete projekter og opbygningen af samvirkende aktør-netværk er fortsat ikke helt afsluttet. (Hav-

badet i Vorupør forventes først færdigt i sommeren 2014.)

Tre renoverede landingspladser og to nye bygninger kan umiddelbart synes at være et beskedent resultat af den lange og omfattende proces. Men set i et aktør-netværks perspektiv er der mere i det: Projekterne stimulerede beboere til at se lokalområderne i et nyt – og mere positivt – perspektiv, og bidrog til at mindske konflikter mellem forskellige borger- og brugergrupper. De bidrog til at lokale aktører begyndte at samarbejde i nye netværk og bidrog til at skabe en samlet identitet og et internationalt brand som surfparadis.

Den involverende proces med hundredvis af deltagere har skabt produktive netværk for lokalt samarbejde, som fortsætter efter projektets afslutning. Og endelig har tilgangen i projektet – at skabe udvikling med udgangspunkt i de stedbundne potentialer – sat sig spor i kommunens fremadrettede planer og strategier.

Planlæggerens relationelle rolle

Vores analyse peger på betydningen af, at planlæggere påtager sig en relationel rolle i en strategisk planlægningsproces. Planlæggerens og politikernes vilje og evne til at åbne op for ideer fra lokale borgere og organisationer og skabe strategiske partnerskaber, samtidig med at et fagligt perspektiv blev fastholdt, var en væsentlig forudsætning for projektets succes. Ved at skabe

Fig. 2. En model for strategisk planlægning
(Kilde: Manfred Kühn)

synergi med andre kommunale planopgaver formåede kommunen desuden at udnytte mandetimer til flere formål, sprede effekterne og styrke strategiske partnerskaber.

Tiltrækningsaktiviteter er afgørende

Den lange projektudviklingsfase krævede mange resurser, ikke blot i den kommunale forvaltning, men også blandt de mange aktive borgere. Men aktiviteterne med at identificere, inddrage og engagere relevante aktører og forhandle projektide-

Fig. 3. Oversættelse i fire faser: Diagrammet viser hvordan et projekt (sort prik) udvikler sig fra den første vision til det realiserede projekt ved at samle menneskelige og ikke-menneskelige aktører (sorte cirkler) indtil et samvirkende aktør-netværk er opbygget.

erne sammen med dem har været afgørende for at små projekter kunne få stor strategisk effekt.

Tiltrækningsfasen tog tre år og forblev åben for nye ideer i meget lang tid, samtidig med at planlæggerne holdt fast i det strategiske perspektiv. Processen var informeret gennem målrettede analyser, fokuseret på at skabe fremdrift og på løbende at konkretisere handlemuligheder i forhandling med aktørerne. Aktører som ikke blot blev inddraget, men indrulleret i aktivt samskabende netværk. Det er – mener vi – denne balance, der har gjort projektet succesrigt i et strategisk perspektiv.

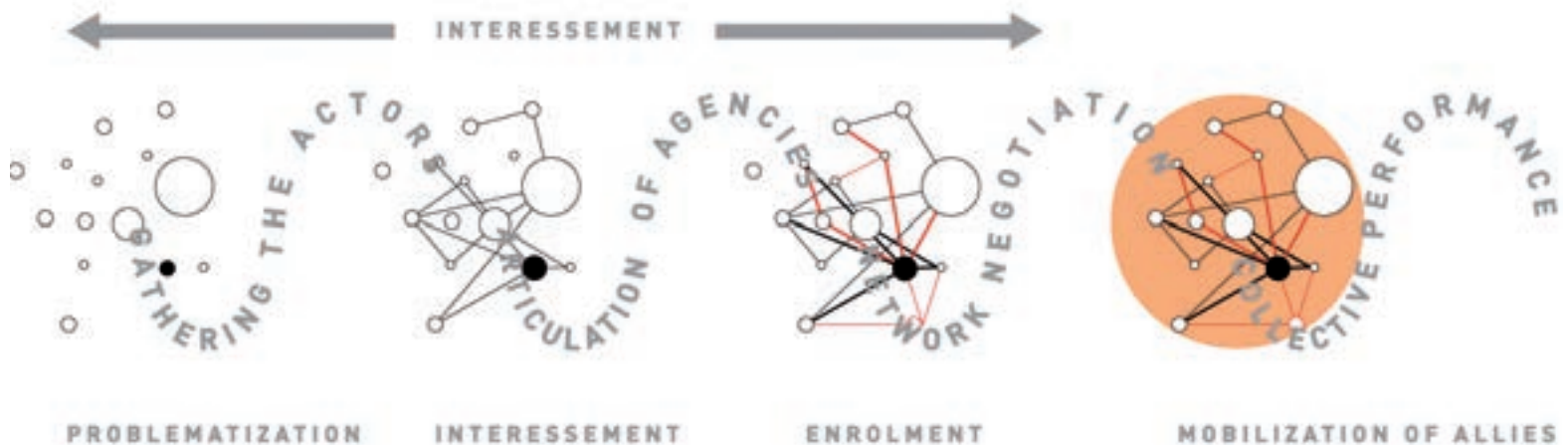
Bl.a. fordi processen bidrog til at bilægge gamle stridigheder og skabe ny lokal stolthed, har den

medvirket til øge den sociale kapital og skabe nye – potentielt produktive – netværk. Ved afslutningskonferencen for Mulighedernes Land i 2012 udtalte Thistedts borgmester, at projektets mest væsentlige effekt var en fornyelse af det lokale demokrati. Om den effekt holder, vil fremtiden vise.

Kan erfaringerne bruges andetsteds?

‘Det gode liv ved kysten’ blev udviklet med et unikt set up i et flerårigt partnerskab mellem en kommune og en fond. Hertil kommer, at Thisted Kommune råder over en helt unik stedbunden ressource i form af bølgeforldene langs Vesterhavskysten.

Disse forudsætninger kan ikke uden videre overføres til andre steder. Men den stedsspecifikke tilgang, kombineret med en involverende proces har

klare fordele, som kan 'kopieres', ligesom fonds-samarbejde og ekstern finansiering af udviklingsprojekter er et vilkår, som alle kommuner i dag er underlagt og må udnytte bedst muligt. I den forbindelse finder vi det interessant, at kombinationen af en bred indledende strategisk vision med et smalt handlingsrum (nemlig fysiske projekter til at styrke det byggede miljø), viste sig at være meget produktiv for idéudvikling 'fra neden'.

'Det gode liv ved kysten' og Mulighedernes Land som helhed fokuserede på strategiske investeringer i relativt små fysiske projekter. Men denne type investeringer kan naturligvis ikke stå alene i udviklingen af yderområdernes landdistrikter eller helt erstatte en national udligningspolitik. Projektet har ikke 'løst' Thisted Kommunes udkantsproblemer og almindelig planlægning må fortsat ske og ubehagelige beslutninger må træffes i lyset af faldende befolkningstal. Thisted Kommune besluttede fx at lukke den lokale skole i Klitmøller i samme periode, som man gennemførte projektet og investerede i opgraderingen af landingspladsen og et nyt klubhus til surferne.

Alligevel synes strategisk og samarbejdsorienteret projektplanlægning baseret på stedbundne potentialer at være en lovende tilgang. Den muliggør bredt forhandlede og dermed socialt bæredygtige investeringer, hvor der er lokalt udviklingspotentiale frem for lige fordeling af ressourcer, samtidig med at den skaber fokus på fælles udviklingsmuligheder frem for kun at adressere de negative symptomer af befolkningstilbagegang. Endelig formår den at engagere borgerne som aktive medskabere i en strategisk udviklingsproces. ■

Om forfatterne:

Anne Tietjen er arkitekt m.a.a., ph.d. og adjunkt i landskabsarkitektur og bydesign på Københavns Universitet, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, landskabsarkitektur og planlægning.

Gertrud Jørgensen er professor og forskningschef i afdelingen for By- og Landskabsstudier. Hun er arkitekt og ph.d. med speciale i byplanlægning.

Fodnoter

1. Kühn, M. (2010b). *Strategiebildung in Städten - Zwischen Government und Governance, Planung und Politik*. In T. Wiechmann, & G. Hutter (Eds.), *Strategische Planung: Zur Rolle der Planung in der Strategieentwicklung für Städte und Regionen (Reihe Planungsrundschau ed., pp. 85-99)*. Kassel: Verlag Uwe Altröck.
2. Se fx Healey, P. (2007). *Urban complexity and spatial strategies: Towards a relational planning for our times* Taylor & Francis.
3. Latour, B. (2005). *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford: Oxford University Press.
4. Vi har her overført Michel Callons model for teknologiske innovationsprocesser til en planlægningskontekst. Sml. Callon, M. (2007). *Some elements of a sociology of translation: Domestication of the scallops and the fishermen of St. Brieuc bay*. In K. Asdal, B. Brenna & I. Moser (Eds.), *Technoscience (pp. 57-78)*. Oslo: Unipub. First published in J. Law (Ed.), *Power, Action and Belief: A New Sociology of Knowledge (pp. 196-223)*. London: Routledge.

LOKAL STYRING & LEADER ERFARINGER

– ER DET GODT NOK?

Denne artikel vil definere, hvad der ligger i begrebet 'lokal udvikling styret af lokalsamfundet', hvordan lokal udvikling styret af lokalsamfundet kan styrkes, samt se på, om de hidtidige danske erfaringer.

Af Annette Aagaard Thuesen

'Community-led local development' eller 'lokal udvikling styret af lokalsamfundet' er, hvad de lokale aktionsgrupper (LAG'erne) i hele EU forventes at bedrive. Fra 2000-2006 var der 12 LAG'er i Danmark. Fra 2007-2013 var antallet 57. Lige i øjeblikket skal en proces afklare, hvor mange LAG'er, der skal bedrive lokal udvikling styret af lokalsamfundet i programperioden 2014-2020. Der er tale om lokal udvikling efter den såkaldte LEADER-metode, hvor fokus er på via LAG'erne at skabe innovation, samarbejde

og netværk mellem forbindelser til udvikling af landdistriktsøkonomien.

Hvad er 'lokal udvikling styret af lokalsamfundet'?

Lokaludvikling styret af lokalsamfundet er udtryk for en proces af 'local governance'. Governance blev allerede som begreb defineret af Stoker i 1998 som udvikling af styreformer, hvor grænserne imellem og indeni den offentlige og private sektor er blevet udvisket, utydelig eller sløret. Governance kan ses som en organiserende ramme eller som 'briller' vi kan tage på, se på verden med og stille nye spørgsmål. Stoker har en række forslag til indhold i begrebet governance, som kan være gode at have i baghovedet, når man skal forstå, hvad LAG'ernes rolle er. Først og fremmest fastslår Stoker, at governance refererer til en række institutioner og aktører, der er trukket fra, men også uden for regeringen (regeringen regnes for government).

'Local governance' kan forstås som den aktørgruppe af den samlede samfundsstyring, der vedrører det lokale niveau. Der er selvstyrende netværk på forskellige niveauer: LAG'er, landsbyråd, lokalrådssammenslutninger. Men også på det helt lokale plan: Borgerforeninger, forsamlingshuse, menighedsråd, sportsforeninger, erhvervsforeninger. Eller mere løst organiserede sammenslutninger omkring enkeltsager.

Sættes governance helt specifikt i forhold til LAG'erne, er aktørerne i governance: LAG foreningerne (medlemmer og bestyrelse), andre foreninger, erhverv og organisationer, kommunerne, regionerne, NaturErhverv i Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri og Netværkscentret i Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter. Med etableringen af LAG'erne er der en anerkendelse af, at landdistriktsudvikling er et svært løseligt problemområde – et såkaldt 'wicked problem', som kræver partnerskabsbaserede løsningsmodeller. En lang række partners

ressourcer sættes i spil, og de interesserede parter tilskyndes til sammen at se på, hvilket potentiale deres område har på længere sigt. LAG'en kan altså regnes for et selvstyrende netværk – en såkaldt 'local governance' aktør – som arbejder under en overordnet rammestyring, der kan være enten stram eller løs.

Hvordan styrkes 'lokaludvikling styret af lokalsamfundet'?

Man kan vælge et smalt eller et bredt syn på landdistriktsudviklingsproblematikken. Det smalle syn fokuserer på økonomiske resultater som stigning

i BNP eller produktivitet. Det er teorier om regionaløkonomi. Her er der ikke så meget at hente for lokal landdistriktsudvikling. Det brede syn vedrører sociale, kulturelle og politiske dimensioner. Det er teorier om landdistriktsudvikling. Ifølge teorier om landdistriktsudvikling skabes der værdi, der hvor udviklingen baseres på lokale impulser og lokale ressourcer. Det kan være at skabe økonomisk værdi gennem markedsføring af regionale produkter, kunsthåndværkere, som formidler natur- og kulturarv, sogne, der finder frem til og sætter fokus på deres lokale kvaliteter, eller landbrugsbedrifter, som laver turistinitiativer.

“Med etableringen af LAG'erne er der en anerkendelse af, at landdistriktsudvikling er et svært løseligt problemområde – et såkaldt 'wicked problem', som kræver partnerskabsbaserede løsningsmodeller.”

Det er beskrevet i OECD's '*Nye Landdistriktsparadigme*' fra 2006 og går under betegnelsen '*områdebaseret udvikling*'. OECD's udviklingssyn er i Danmark overtaget af Realdania. Det er også det udviklingssyn, som har været baggrunden for LEADER-delen af EU's Landdistriktsprogram og Fiskeriudviklingsprogrammet, hvor LAG'en og lokale projektholdere har været vigtige aktører. Og som nu skal videreføres under overskriften 'Lokaludvikling styret af lokalsamfundet'.

Der har i de senere år også været fokus på betydningen af at mikse den lokale tilgang med noget mere eksogent. Altså betydningen af på samme tid at aktivere de lokale ressourcer og at indgå i netværk med andre områder og med de politiske systemer. Healey har udviklet begrebet '*institutionel kapacitet*' i relation til styringsnetværk i byer. Det er også de senere år blevet brugt i landdistriktsammenhæng, blandt andet af Shucksmith. Opbygningen af institutionel kapacitet eller mere mundret - løfteevne og handlekraft - er en af måderne, hvorpå lokaludvikling styret af lokalsamfundet kan styrkes.

Et styringsnetværks løfteevne afhænger af tre forskellige former for kapital: Intellectuel kapital forstået som den lokale viden, der er til stede,

“Hvad der ikke er brug for er en øget nedtalen af de tyndt befolkede områder. Der er snarere brug for en italesættelse af kvaliteterne ved landlivet og den gensidige afhængighed mellem land og by.”

både den helt åbenlyse, som kan knytte sig til uddannelse og den mere stiltiende, som kan relatere sig til særlige kvaliteter historisk, kulturelt osv. Social kapital forstået som evnen til at skabe brobyggende social kapital, dvs. skabe stærke relationer. Og endelig politisk kapital forstået som evnen til at handle aktivt for udvikling af lokale kvaliteter og til at gribe eksternt opmærksomhed og ressourcer, evnen til at gribe og opretholde de muligheder, som kommer.

Det handler kort sagt om, at LAG'erne - for at styrke lokaludvikling styret af lokalsamfundet - skal arbejde med alle tre dimensioner, altså både den måde, de opbygger og bruger viden, den måde, de skaber stærke og åbne tillidsbaserede relationer mellem folk, og den måde, de griber eksternt opmærksomhed, opretholder momentum og sætter deres område på dagsordenen. Det er muligt at skabe små vulkaner af aktivitet og fremgang, der hvor de lokale ressourcer aktiveres og kobles i en åben og informeret dialog i god kontakt med eksterne netværk. Det handler om at opretholde positive cirkler, så lokale aktører fortsat har lyst til at engagere sig i det frivillige arbejde, som lokaludvikling styret af lokalsamfundet er.

LEADER-erfaringerne i Danmark

Center for Landdistriktsforskning gennemførte en undersøgelse af merværdien af LEADER i 2012 for Netværkscentret, som dengang var placeret i Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Metoden, der blev anvendt, var fokusgruppeinterviews med udvalgte bestyrelsesmedlemmer og koordinatorene i 5 LAG'er. De fastslog, at LAG partnerskabet og koordinatorens faciliterende rolle og demokratiserende bidrag sammenholdt med bottom-up tilgangen var den væsentligste merværdi, snarere end gennemførelsen af en områdebaseret udviklingsplan gennem brug af en fokuseret, tværsektoriel og innovativ tilgang. At ministerierne i 2007-2013 perioden ikke har lagt stor vægt på LEADER-metoden generelt, men snarere på LAG'en, bottom-up-processer og lokalt demokrati, kan synes meget naturligt, da der var tale om en stor udvidelse af antallet af LAG'er i 2007 og det derfor var vigtigt at fokusere på LAG'ens oprettelse og betydning. Denne understregning ses også i Midtvejsevalueringen af Landdistrikts-

programmet i 2010, som fastslog, at det hyppigst nævnte begreb om LEADER var dens bottom-up tilgang. Midtvejsevalueringen anførte, at kun en lille gruppe af entusiaster forfølger alle aspekter af LEADER-metoden, hvilket kan hindre opnåelsen af det fulde potentiale af metoden. Ikke alle variationer af landdistriktsudvikling ved hjælp af en LAG kan siges at følge LEADER-metoden, idet udviklingen også bør være områdebaseret og innovativ til en vis grad, samt tværsektoriel, netværks- og samarbejds-orienteret, hvis LEADER-metoden følges. Disse begreber er imidlertid til dels blevet overset og kunne udnyttes yderligere ved gennemførelsen af den nye Landdistrikts- og Fiskeriudviklingsprogramperiode.

Er det godt nok?

Er lokaludvikling styret af lokalsamfundet så godt nok? Det er det sikkert ikke – men det er en uundværlig bid af kagen. Ingen af de øvrige forvaltningsniveauer ville være i stand til at skabe den samme værdi som LAG'erne, fordi værdien er

baseret på den lokale indsigt og forankring. Det vil ikke være muligt at opnå de samme resultater, hvis systemet kun blev forvaltet på nationalt plan. Fra nationalt plan kan man derimod understøtte værdiskabelsen.

Lokalt handler det om at give den gas! LAG'er, landsbyråd og øvrige foreninger skal aktivere de ressourcer, der er lokalt. De skal etablere åbne netværk indadtil og udadtil, og de skal prioritere selvorganisering og politisk opmærksomhed. Hvad der ikke er brug for er en øget nedtalen af de tyndt befolkede områder. Der er snarere brug for en italesættelse af kvaliteterne ved landlivet og den gensidige afhængighed mellem land og by. Eksempelvis er frivilligt arbejde i foreninger ifølge en undersøgelse af Sørensen betydeligt højere i landdistrikterne end i byområderne. Det høje niveau af frivilligt foreningsarbejde peger hen imod, at der er højere social kapital i landdistrikterne og dermed noget at basere opbyggelsen af institutionel kapacitet på.

Der er 'local governance' værktøjer at arbejde med for at få fremgang. Men det handler lige så meget om den mere positive italesættelse af det helt almindelige liv på landet, så folk ikke føler, de skal gå med bøjet nakke, og så de har tro på, at det nytter at engagere sig. Ifølge Galamba kan lokale netværk sætte lokal viden i spil, mobilisere ressourcegrupper, civilisere interessekonflikter,

opbygge lokal identitet, forbedre politiske løsninger og udvikle nye ideer. Lokaludvikling styret af lokalsamfundet er altså en vigtig bid af kagen! ■

Om forfatteren:

Annette Aagaard Thuesen er cand. mag. og adjunkt på Center for Landdistriktsforskning, Syddansk Universitet, aat@sam.sdu.dk

Referencer:

Churchman (1967): Wicked Problems. *Management Science*, 14(4), side 141-142.

Galamba (2013): Netværk, samarbejde, innovation..? Lokal netværksstyring i landdistrikter: De Lokale Aktionsgruppers bidrag til samarbejdsdrevet innovation i udkanten af den offentlige forvaltning, Roskilde Universitet.

Healey, de Magalhaes og Madanipour (1999): Institutional capacitybuilding, urban planning and urban regeneration projects. *FUTURA (Journal of the Finnish Society for Futures Studies 3)*.

Kommissionen: Community-led local development. Faktaark, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/community_en.pdf.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2010): Midtvejsevaluering af det danske landdistriktsprogram. Delrapport vedrørende Netværkscentret og Leader – Lokale Aktionsgrupper, Orbicon/Epinion.

OECD (2006): The new rural paradigm: Policies and Governance, *OECD Rural Policy Reviews*.

Shucksmith (2010): Disintegrated rural development? Neoenogenous rural development, planning and placeShaping in diffused power contexts. *Sociologia Ruralis* 50(1) side 1-14.

Stoker (1998): Governance as theory: five propositions. *International Social Science Journal, UNESCO*, 155 (1), side 17-28.

Sørensen (2012): Testing the hypothesis of higher social capital in rural areas: the case of Denmark. *Regional Studies*, 46(7), side 873-891.

Terluin I J, 2003, "Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theory" *Journal of Rural Studies* 19(3), side 327-344.

Thuesen og Nielsen (2012): Merværdien af LEADER – Man bliver bedre og bedre til at se, når vindfrikadellerne dukker op, 16/2012, CLF.

LA' VÆR' AT YNK' UDKANTEN

Af Dennis Lund

Langs den samme vej

Her på Stevns, lidt nord for Fakse, bor jeg sammen med Pia, der arbejder på sygehuset i Roskilde. Vi har en stor grund med plads til gamle og nyere biler, en frodig blomsterhave samt mulighed for dyrehold, hvis vi synes. Og vi har skoven i ryggen. Som nabo, et par hundrede meter væk bor en hurtigsmart byggemand, pt. fraskilt. Han er mest optaget af sin røde amerikerbil, som han kigger ned i motorrummet på næsten dagligt. Derefter kommer den hjemmegående pædagog og seniorforskeren på Risø. De bor i den gamle skole med flot tegltag og tre skorstene. Lige om hjørnet følger en mindre gård, hvor jorden er solgt og bygningerne udlejes med jævne mellemrum. Landbohaven er gået i svang. Så følger flisemanden, der har solgt sin erhvervsgrund i Faxe til Netto, fordi Netto ville væk fra byens torv, hvor ellers alle byens butikker lå samlet for en gangs skyld. Netto ville ud på kanten af byen og det hjalp byrådet dem med, selv om det var på tværs af egen planlægning.

Flisemandens kone har i mange år taget sig af plejebørn og givet dem meget gode opvækstvilkår. Videre ned ad vejen bor et par socialarbejdere, der konstant bygger om- og til, har stor ur-

tehave, vindmølle og et par dyr. De arbejder på døgninstitutioner, mest i vagtskemaer. Det roder lidt – og konen går til vægtløftning. Så følger natbonden, som har solgt jorden fra og nu kun har gården tilbage og arbejder på kalkbruddet. (Navnet "natbonde" kommer af, at han havde så meget at gøre med familie og jord, at han måtte passe jorden om natten og derfor kørte rundt med projektør på traktoren.) Han kører sine 3-4 børn rundt til alt muligt.

Bag denne familie bor nogle fåreavlere, som vi dog ikke hører så meget til. Nede ad stikvejen i en stråttækt idyl bor etikketmanden, der lige har overgivet sin enmandsvirksomhed til sønnen. Selv munter forældrene sig med at køre til nærmeste station inden for hovedstadszonen og benytter 65-kortet resten af vejen til staden, meget billigt. Og lige ved siden af dem bor det pensionerede ægtepar (skolelærer og fængselsbetjent), som begge løbetræner på landevejen, går til fitness og ser brune ud. De er ret selvtilfredse og mener at vide, hvordan verden bør se ud. Når de kører en tur, stuver de sig ind i den mindste KIA-bil man kan få, fordi de gerne vil holde CO2-regnskabet i ave. Alligevel tager de mindst tre gange årligt på længere flyrejser kloden rundt.

Der bor enkelte andre i det lille samfund, som vi ikke kender så godt, men vi hilser altid på vejen, i brugsen, i forsamlingshuset og ved havnen.

Rundt om disse gode mennesker og småhuse breder sig nogle pænt store og veldyrkede landbrug på 3-400 ha stykket. Og for at understrege at der er meget land på Stevns, så har vi også fire af Danmarks fem største godser inden for rækkevidde – og flere til i øvrigt: Vallø, Gjorslev, Vemmetofte, Bregentved, Gisselfeldt, Bækkeskov, Jomfruens Ege og Lystrup. Det er et rigtigt herregårdslandskab med lange lige hegn, enkelte allérækker, store skovbryn og vidt udsyn.

Fællesskabet kommer næsten af sig selv

Der er 75 km til København og toget går regelmæssigt, men ikke ofte. Det lille samfund på måske 15-20 familier driver sammen med andre et forsamlingshus, der benyttes af folk fra det halve Sjælland. Sammen med nogle "udenbys" har nogle desuden dannet en lille filmklub for franske gauloisesfilm. Der er også en skiklub, som efterhånden mere er et rejsebureau; endvidere er der stenklubben (del af Næstvedegnen) og en museums-/bevaringsforening for et større opland. Forsamlingshuset har fælles spisning frit for alle

Det intime haverum ... og det store landskab

Vejen, set mod syd

Socialpædagogernes legeplads

Den gamle skole med tre skorstene og ford A i front

Man kan godt bo i tyrolerhytte uden at være med i skiklubben

en gang om måneden i vinterhalv-året, desuden en sommer- og vinterfest. Nogle spiller skak sammen, et par stykker går på jagt, andre konsulterer hinanden om fårehold, uld og pilefletning eller går blot lejlighedsvis en tur i skoven og slutter af med en kop kaffe hos hinanden. "Skytten" som bor lidt længere borte kommer hver dag forbi det gule hus på hjørnet og napper en øl eller to. Nogle holder høns, så vi får friske æg hele tiden. Og træ til brændeovnen er billigt efter de senere års storme og hvis man kender de rette personer. Jeg sporer ydermere en spirende interesse for gamle biler, så måske kan der dannes en lille mekanikerkvartet, bedst hvis vi kunne få Birger, som er mekaniker med?

Alt sammen foregår langt ude på landet. Parcelhusfolket i de nærmeste lidt større byer, Karise, Dalby og Faxe, hver med ca. et par tusinde indbyggere synes, at vi bor ufatteligt langt væk fra alting. Der er jo mørkt om vinteren, meget mørkt. Man skal have pandelampen med i udhuset. Men om sommeren er her til gengæld harer, fasaner, ræve, råvildt, ugler, musvåger og nattergal helt på klos hold.

Som man nok kan forstå, er det ikke fællesskabet det skorter på, tværtimod kunne man sige. Og da alle endnu kan trille til nærmeste station og stige om på det offentlige transportbånd, kan man med lidt god vilje let nå storbyen. Og lige så let komme tilbage. Havde internettet virket en smule bedre herude, ville fremskridtet være betydeligt. Jeg cykler til tider til biblioteket i Faxe, som næsten har døgnåbent; det er service. Der er ro, aviser, blade og god litteratur. Alligevel er det træls at skulle hente sin e-boks 5-6 km væk. Jeg sidder ved de gratis internet-pc'ere. Man kan kun sidde

der max. 2 timer; ellers ville de samme personer blive der dagen lang og bruge dem som spillemaskiner. Der tegner sig et mønster.

Stedets potentialer

På Stevns ligger som mange vil vide klinten, der næsten er verdensberømt. Fra klinten er der en gangsti langs kanten på nogle km til Bøgeskoven og traktørstedet, og lige ved siden af ligger "prins Valiants" middelalderborg Gjorslev. Man skal heller ikke glemme Faxe kalkbrud, udstillingscenteret med biograf, hvor filmklubben holder til. Og drikkevandet er særlig godt, det samme er bryggeriet, de store landskabstræk, skovene og godserne. Det er egnens potentialer.

Vigtigt er at huske, at Stevns er en slags halvø, hvilket betyder, at man skal samme vej hjem som ud. Det gør den store forskel, at vi kan være i fred for megen gennemkørsel. Dertil kommer, at vi har let ved at gribe ud efter hovedstadens offentlige trafiknet. Vi er tæt på og alligevel langt fra. Det er to helt afgørende kvaliteter ved Stevns, måske de vigtigste for stedets potentialer.

Mere er der ikke at byde på. Men det er også alt rigeligt, når man også skal deltage lidt i det lokale foreningsliv, nå ind til storbyen, passe job og se børn og familie en gang imellem. Det er hverdagen i udkants-Danmark. Vi kan nå alt herfra. Det er kun jobbet, der ikke ligger lige om hjørnet.

Nogle har givetvis ringere vilkår end dem jeg har nævnt, men de har det ikke ringere end de ville få det i storbyen, snarere bedre, fordi hjælpsomheden er større og pengeøkonomien ikke er helt så udtalt.

Lad være med at begræde udkants-Danmark. Og lad være med at "urbanisere" det. Hold hus med land og by, ryd op og lav små, beskedne forbedringer, som vi kan holde ved lige. Støt hellere Bane-Danmark med at rydde op på sporarealerne. Se hvordan der ser ud på Køge station, i underføringen, på baneskrænterne ved Hovedbanegården og på sporene mellem Vesterport og Nørreport, her hvor Wonderfull Copenhagen gerne vil have os hen. Det er en skændsel.

Når regnebrættet gøres op, er der herude lidt mindre caféliv, for ikke at sige slet ikke noget, men mere pølsebod, ketchup og det nogle vil kalde dårlig smag. Indkøbene gør ikke den store forskel, e-handlen vokser og på mange måder kan vi i sæsonen få flere friske varer. Vi har plads til vore dagdrømme og kan tage byens puls, når vi lyster. Samværet skal ikke styrkes her.

Som jeg ser det forsøger ML at skabe mere af det, der er nok af i forvejen: Fællesskabet. Lad være med at skabe mondænt fritidsliv på steder, hvor det stedbundne ligger i den bløde rytme, i den lille skævhed og i at alt ikke skal være fantastisk.

Det eneste der rigtig savnes i udkanten er arbejdspladser og god internetdækning. Selv ambulancehelikopteren står parat, så man kan komme til de bedste sygehuse på kort tid, hvis noget er galt. Det går hurtigere end med "slamsugeren" (linie 5a) ind ad Nørrebrogade.

"Mulighedernes Land" er i for høj grad tænkt, orkestreret og set gennem storbymenneskets Ray-Ban solbriller. Den synsvinkel er skæv. ■

Dennis Lund

AABENRAA FREM TIDENS KØBSTAD

Byrådet i Aabenraa Kommune har i april vedtaget en ambitiøs udviklingsplan. Den skal fremtidssikre købstaden ved at give den en ny identitet, der skal re-brande byen med afsæt i stedbundne potentialer. De store drivkræfter i planen er en klimaboulevard, en campusrambla og et handels- og kulturloop.

Af Anette Kold og Rie Nielsen

Politikere i kommuner med købstæder og større provinsbyer er i disse år optaget af, hvordan det skal lykkes som by og kommune at overleve i konkurrencen med andre byer samtidig med, at man oplever nedgang i antallet af arbejdspladser, vigende befolkningstal, butiksød og klimaudfordringer.

Den helt store udfordring for den traditionelle købstad er, at den er i gang med at miste sin rolle som det, der ligger i ordet købstad, nemlig som centrum for handel og de erhverv og det liv, der følger med et rigt handelsliv.

At hamle op med disse udfordringer kræver, at købstæderne redefinerer deres identiteter ved, at de enten opfinder en helt ny identitet, eller at de genfinder deres særlige egenskaber og redefinerer deres identitet via dem.

Det konkluderer Tom Nielsen og Kristian Brandsager i artiklen "Købstæderne i byernes tidsalder", som Byplan bragte i december 2013. Artiklen blev oprindeligt udarbejdet til arkitektkonkurrencen "Aabenraa – Fremtidens Købstad", hvilket ikke fremgik af artiklen.

Aabenraa kan netop tjene som eksempelprojekt, fordi byen repræsenterer de udfordringer, der peges på i artiklen. Udfordringer, der gælder for mange andre større provinsbyer i Danmark.

Hver by sin løsning

Aabenraa har sammen med Realdania via "Aabenraa – Fremtidens Købstad" været igennem en intens visionsproces for at finde byens løsning på udfordringerne og for samtidig at illustrere et eksempel for andre købstæder. Erfaringen er, at uanset om det gøres på den ene eller anden måde, er det nødvendigt at skabe en identitet, der ikke baserer sig på handel alene, men på en mangfoldighed af oplevelser, aktiviteter og attraktive bosætningstilbud. En identitet, der samtidig udspringer af byens stedbundne kvaliteter.

Derfor var målet med eksempelprojektet ikke at opfinde en model, der kan lægges ned over alle landets købstæder og større provinsbyer. De har meget vel de samme udfordringer som Aabenraa, men erfaringen fra processen var, at løsningen vil og skal være unik for hver enkelt by, hvis det skal lykkes at fremtidssikre byerne.

Aabenraa Kommune har skabt den udviklingsplan, som passer til Aabenraa. Den tager afsæt i de stedbundne potentialer og forstærker dem. Det er en meget ambitiøs og visionær plan, som vil ændre byens profil markant udadtil samtidig med, at det stadig vil være velkendte Aabenraa for byens borgere.

Den lille, der tør

Aabenraa skal være sundhedscentrum i Sønderjylland - en sund og aktiv kommune. Identiteten skal tage afsæt i den sønderjyske selvfølelse, der findes i Aabenraa samtidig med, at den sunde livsstil skal fremmes.

”Det nye supersygehus, som nu er under udbygning i Aabenraa, har naturligt skabt et vitalt afsæt for nye potentialer i form af nye virksomheder, nye befolkningsgrupper, ny tiltrækningskraft og nye rekreative forbindelser – potentialer, der skal slå tonen an for en ny måde at anskue Aabenraa/Rødekro på som en samlet enhed.” (Citat fra dommerbetænkningen Aabenraa - Fremtidens Købstad)

Aabenraa vil med sin vision gerne skabe de rammer, der skal til for at byen og kommunen igen

kommer til at opleve vækst og bliver et vækstcentrum i Sønderjylland. Det kan ske ikke på trods af, men måske nærmere i kraft af, at Aabenraa er en lillebror set såvel i national som i regional sammenhæng. Aabenraa skal være den lille, der tør det, de store ikke tør. En by, der kan handle hurtigt. Aabenraa skal med projekterne i udviklingsplanen vise, hvordan man får vendt byen fra stagnation til en by fuld af kvaliteter og muligheder. I den overordnede strategi for en fysisk udvikling af Aabenraa skal sundhed betragtes som Aabenraas force på lige fod med de grønne og blå naturgivne kvaliteter ikke blot i ord og markedsføring, men også i den fysiske udformning af Aabenraa – helt ned i de enkelte byrum.

Fra ét byråd til de næste..

Målet med en fysisk udviklingsplan, der rækker helt ud til 2035 og hen over en række skiftende byråd, er at få et pejlemærke at bevæge sig frem mod. Målet er samtidig at løfte planlægningen af byen op, så den ændres fra matrikelplanlægning, hvor ad hoc-beslutninger tages fra projekt til projekt, til i stedet at trække de store linjer.

Langsigtet byudvikling skal bidrage til en veldisponeret bymidte, hvor enkeltdele kan udvikle sig i forskellige tempi og samtidig i sidste ende tilsammen danne et helt billede.

Planen er bygget op med delmål frem mod slutmålet i 2035, hvor byen kan fejre 700 års købstadsjubilæum. Delmål giver overkommelige tidshorisonter for byrådene, og udviklingsplanen

bidrager til, at der nu er et helt katalog af projekter, som politikerne løbende kan tage stilling til i budgetforhandlingerne.

Der er tre markante drivkræfter i planen for Fremtidens Aabenraa

Klimaboulevarden er byens nye gennemfartsvej og består af Gasværksvej, som kobles sammen med Løgumklostervej og Skibbroen. Den bliver Aabenraas nye ansigt mod øst. På østsiden af Klimaboulevarden anlægges både en vold og en kanal, der sikrer byen mod havvandsstigninger. Boulevarden håndterer og fordeler byens gennemkørende og tunge trafik. Det bliver en grøn boulevard med træer og bred midterrabat - altså et naturskønt område.

Campus-Ramblaen er en markeret og bred sti-forbindelse, som er skitseret fra campusområdet ved gymnasierne i den nordlige ende og til svømme- og idrætscentret med den nye multiarena og Kongehøjskolen i den sydlige. Ramblaen er tænkt om en fysisk forbindelse mellem læring og bevægelse og skal i sig selv indbyde til aktivitet. Samtidig fungerer den som del af en klimasikring af området ved Dyrskuepladsen.

Handels- & Kulturloopet samler handelsområdet i bymidten i et kredsløb mellem gågaden, Madevej og Klimaboulevarden. Som ankerpunkter nord og syd i loopet foreslås der to kulturinstitutioner, der skal være med til at trække publikum ind til byen. I den sydlige ende evt. et overdækket

markedsområde. I den nordlige ende evt. et kulturtorv, hvor der blandt andet skabes sammenhæng med Sønderjyllandshallen. Det kan bidrage til et forstærket hjerte i byen, som blander handel med kultur og andre publikumsaktiviteter. H.P. Hanssens Gade bliver samtidig et nyt grønt strøg i bymidten uden hurtig gennemkørende trafik.

På tværs af de tre vigtige områder er en række væsentlige øst-/vestgående passager, som skal linke de tre områder sammen. Passagerne skal styrkes, og det skal gøres attraktivt at bevæge sig på tværs af byen både til fods og på cykel. Her er det altså de bløde trafikanter, som har høj prioritet.

Idealisme og pragmatisme

En forudsætning for, at udviklingsplanen fik tre karakteristiske drivkræfter, var at dommerkomitéen valgte tre vindere af arkitektkonkurrencen frem for én.

Dommerne ønskede at vælge til frem for at vælge fra. Der var i komitéen enighed om, at den gode plan for Aabenraa lå på tværs af de tre planer. Og en viderebearbejdning af disse skulle bidrage til den endelige udviklingsplan.

Viderebearbejdningen af alle tre projekter har givet udviklingsplanen de tre store drivkræfter, der kommer fra hver sit konkurrenceteam. De er centralnerv i hver sit vigtige delområde i Aabenraa bymidte. Hver især er de forløb, som skal booste de delområder, de befinder sig i.

Kommunikation som værktøj

Det krævede en skarp og gennemtænkt kommuni-

kation at få slået fast, at det faktisk var det visionære og det vovede valg at vælge de tre projekter til i stedet for at vælge to fra. Og kommunikation har hele vejen gennem processen været brugt som byplanfagligt værktøj.

Gennem en effektiv borgerinddragelse, borgeroplysning og en åben proces har borgerne fået en oplevelse af at blive set og hørt, og når de generelt føler sig orienteret hele vejen gennem processen, skaber det en god stemning. Samtidig bliver de kritiske røster stillet til ansvar og bedt om at bidrage til processen, hvilket de så oftest gør konstruktivt.

Borgerne blev inddraget allerede, da konkurrenceopdraget skulle laves. Der blev holdt flere workshops, hvor borgerne blev inviteret til at komme med deres ideer til, hvordan visionen om at blive fremtidens købstad kunne gennemføres. Deres input blev direkte inspirationsmateriale til de konkurrerende teams. Det vil altså sige, at borgerne har sat deres fingeraftryk på selve grundlaget for planen.

Helt fra processens start blev de også inviteret til at melde sig på en nyhedsmail, hvor projektlederen ville informere om projektets status, hver gang der var nyt at fortælle. Næsten 300 borgere meldte sig på og har fulgt med, og mange har stillet spørgsmål på mail til projektlederen og fået svar. Derudover er der etableret en særlig projekthjemmeside www.aabenraafremtidens-kobstad.dk som er velbesøgt af borgere og erhvervsdrivende, der ønsker at følge realiseringen af visionerne.

FAKTA

“Aabenraa – Fremtidens Købstad” – et frugtbart samarbejde med Realdania blev påbegyndt sommeren 2012. I februar og marts 2013 fandt de første offentlige arrangementer sted, og Aabenraa som Fremtidens Købstad kom til debat og i fokus. Som et skridt mod en vision for Aabenraa blev der i maj 2013 udkrevet en arkitektkonkurrence med henblik på at få løsningsmodeller til Aabenraa som Fremtidens Købstad.

Processen har fulgt en stram tidsplan på 12 måneder fra start til nu. Tidsplanen er overholdt, og resultatet af en grundig og intens proces præsenteres i udviklingsplanen “Fremtidens Aabenraa – fremtidens købstad”.

Undervejs i processen er der produceret flere end 630 siders materiale i form af forundersøgelser, bidrag fra de konkurrerende teams, viderebearbejdnings og den endelige udviklingsplan.

Visioner for Fremtidens Købstæder:

- Fremtidssikret
- Fremtidsfokuseret
- Fremtidsparat

Visioner for Fremtidens Aabenraa:

- En by med styrket hjerte
- Et sundhedscenter i Sønderjylland
- En moderne og levende købstad

Kommunikationen har været højt prioriteret, og det har givet rigtigt positive erfaringer, som Aabenraa Kommune vil drage nytte af i kommende projekter. ■

Om forfatterne

Anette Kold er Arkitekt og projektkoordinator og Rie Nielsen er kommunikationsmedarbejder, begge i Aabenraa Kommune.

FÆLLESKABER I FORANDRING

Anmeldelse

Af Hans Thor Andersen

Fællesskaber i forandring, Tænketanken Byen 2025.

Udgivet af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

mbbl.dk/files/dokumenter/publikationer/taenketanken_byen_2025.pdf

Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter nedsatte i 2013 en tænketank, der skulle analysere mulighederne for at gøre fremtidens byer til en ramme om fællesskab, nærhed og mangfoldighed med henblik på at sikre borgerne et godt liv og give plads til forskellighed, tryghed og kreativ udvikling af mennesker og ideer. Tænketanken (udvalg blev det kaldt i gamle dage) barslede i foråret 2014 med sin rapport "Fællesskaber i forandring".

Emnet er jo ganske komplekst og allerede titlen antyder, at fællesskab er en dynamisk størrelse. Det er jo et lovende udgangspunkt, desværre forfalder rapporten hurtigt til nogle firkantede erklæringer, der danner udgangspunkt for en række gode råd til ministeren og os andre.

Fællesskaber er som udgangspunkt positivt ladet; det er drømmen om at være nærværende, at indgå i gode og stærke relationer med andre til fælles bedste og kunne nyde godt af hinandens indsats, uden at det nødvendigvis skal være baseret på millimeterretfærdighed. Der er en længsel efter fællesskaberne, at komme hinanden ved på en meningsfuld måde. Denne længsel efter fællesskab eksisterer også i det moderne samfund, hvor opmærksomheden ellers i høj grad er vendt mod individualiteten: Den enkeltes præstationer, karakterer, karriere, udseende osv. Fællesska-

berne er blevet attråværdige, og flere og flere taler om, søger og planlægger for fællesskaber. Det er på en gang en nostalgisk reminiscens og et alment behov for at finde mening og retning i tilværelsen. De fleste har hørt den ældre generation bekræfte sig selv i, at tidligere var der tale om rigtige fællesskaber, hvor man ikke bare hyppede egne kartofler, men også tog hensyn til helhed – fællesskabet. I gamle dage var det som bekendt altid bedre vejr og folk var venligere og opførte sig ordentligt. Og så var de fælles om tingene, erindrer de gamle. Selv de gamle grækere fremførte lignende synspunkter. Måske var der også grunde til at fællesskabet eksisterede i den form det nu havde, fx. de beskedne kår, der var rammen om de fleste danskeres liv. Måske har fællesskaberne bare ændret betydning og form, og det vil i sig selv provokere de fleste.

Fælles om hvad?

Fællesskab er positivt – en klar vindesag, men fælles om hvad og for hvem? Måske giver rapportens omslag en ide om hvem – en samling mennesker af begge køn sidder i græsset en solbeskinnet dag og nyder det gode vejr, det fornemmes, at det er forår. De ser glade og afslappede ud, de fleste sidder sammen med en eller flere: Enkelte sidder alene og betragter de andre, men de fleste er i samtale eller sidder sammen. Enkelte nyder

en øl fra dåsen – det er jo uhøjtideligt. Bagved er der en større bygning, der kunne være en uddannelsesinstitution. Ved nærmere betragtning bliver det klart, at der alene er tale om unge mennesker; ingen børn eller ældre, ikke engang midaldrende, spolerer den gode stemning. Der er heller ikke nogen skæve eksistenser, personer med tydeligt etnisk præg eller personer med fysisk handicap til at forstyrre idyllen. Fællesskabet er for de hvide middelklasseunge med de gode uddannelser. Samfundets kerne.

Tænketanken lægger op til et inkluderende samfund, hvor alle borgere er med. Ingen skal være uden for fællesskabet; allerede her kan det betvivles, at alle nu også er interesserede i fællesskabet. Er det lovligt at ville noget andet, eller bliver afvigere betragtet som en trussel for fællesskabet? Der er fortilfælde i lande nær Danmark.

Vi lever i et konkurrencesamfund: Alle mod alle. Det er gået hårdt ud over de gamle fællesskaber, i familien, i byen, i foreningen. Det kan være vanskeligt at bygge noget nyt op, fordi ethvert fællesskab strider mod den grundlæggende konkurrenceimpuls. Man bliver kun i fællesskabet så længe det udfordrer, tilfredsstillter ambitioner eller er underholdende nok.

Hvad skal der til, for at den enkelte føler sig inkluderet i fællesskabet? Er det en nostalgisk længsel efter noget forlængst forsvundet? Kan fællesskaber overleve i en verden, hvor forskellene vokser og bevidst trækkes op for netop at markere identitet og anderledeshed? Opgøret med modernitetens normalitet og gennemsnitsborger var jo netop dens manglende respekt for forskelligheden, mellem køn, seksualiteter, religioner, etniciteter etc. Peger det ikke snarere på fællesskaber frem for fællesskabet? Altså, flere og mindre parallelverdener med hver sit fællesskab og undertiden fællesskaber på tværs af de sociale differentieringer.

Fællesskaber skal ikke bare være et 'a la' carte'-tilvalg, men forpligtende: Problemet er blot på hvilken måde? Fællesskaber er allestedsnærværende; vi bliver født ind i et fællesskab, vi ikke selv har valgt og påtvunget dets vaner, normer, tro og sprog. De fleste børn starter stadig tilværelsen i det fællesskab, der hedder familien (hvorfor er der i øvrigt ikke en diskussion af den samfundsmæssigt basale enhed i tænketankens rapport?), men der er et voksende antal familier, der opløses og derfor kræver etablering af nye fællesskaber for at få dagligdagen til at hænge sammen.

Tænketankens postulater

Tænketankens rapport er baseret på en række po-

stulater, der vel nok er sympatiske, men næppe holder for en nærmere prøvelse: På side 7 stilles spørgsmålet "Hvordan bibeholder, udvikler og styrker vi den danske tradition for fokus på fællesskabet i udviklingen af vores byer?" Det er næppe holdbart at betragte fællesskaber som noget særligt dansk? Synspunktet gentages på side 28, hvor det slås fast, at "Danmark har en unik tradition for bofællesskaber og fællesskaber mellem beboerne." Vi ved strengt taget ikke om en sådan tradition findes i fx. vore nabolande? At den ligefrem er unik lyder ikke helt holdbart, men der er ikke dokumentation for denne opfattelse i rapporten.

Tænketanken gør det allerede på side 9 klart at "Byen som ramme for velfærdssamfundet skal rustes til at svare på de radikale forandringer og udfordringer i det 21. århundrede." Desværre er der ikke en eksplicit opremsning af disse radikale udfordringer og forandringer, som bl.a. fællesskaberne skal være med til at tackle. Dog slår rapporten fast at "I fremtidens bysamfund må flere forventes at bo tættere og i fremtidens velfærdssamfund er der brug for, at et bredere udsnit af danskerne bidrager til og tager ansvar for byens udvikling." og "Det betyder, at der i byerne skal være rum til stadig flere på mindre plads..." (p 9). Med andre ord er byernes fortætning en del af

løsningen – for blot nogle generationer siden var det problemet. Endvidere skal fællesskaberne/ borgerne “tage ansvar for byens udvikling”. Altså slut med det store fællesskabs (velfærdsstaten?) indsats til fordel for lokale aktører? Eller individuelt ansvar? Endelig er det lidt af en planmæssig udfordring at ville stoppe byvæksten – hvor mange borgmestre er med på den plan? Det vil i al fald været et brud med den historiske trend at kunne stoppe byernes arealtilvækst.

Tænk tankens rapport skelner mellem forskellige typer af fællesskaber, men igen er det som om byens borgere (storbyens borgere) primært består af unge (arkitekt-?) studerende, der søger et meningsfuldt indhold i tilværelsen. For den store andel af landets voksne befolkning fylder to fællesskaber ret så meget: Arbejdsfællesskabet og familien. Moderne familier synes ikke at have det overskud, der forventes i tænketankens rapport; de voksne skal jo både realisere deres erhvervskarriere og sikre afkommets opdragelse i den moderne konkurrencestat. Fællesskaber, der ikke understøtter disse formål, bliver let skubbet tilside. Det kan derfor godt være svært at mobilisere ressourcer til diverse komme-hinanden-ved-arrangementer i den sparsomme fritid på byens torv.

Det er en smuk og positiv vision tænketanken udfolder, se p 22: “... at skabe sammenhængende byer og bysamfund, der udnytter fordelene og synergi ved at indgå i fællesskaber og forbindelser på tværs.” Specielt segregationen fremstår som en udfordring for denne vision: “Den øgede opdeling i byerne medfører i tænketankens optik

en risiko for, at det sociale liv primært udspilles i lukkede fællesskaber med ligesindede, og at byens borgere sjældent mødes på tværs af sociale, økonomiske og kulturelle skel.” (p 24). Det er givet korrekt, at specielt i storbyer kender vi ikke hinandens vilkår eller støder på hinanden i dagligdagen. Rapporten fortsætter på p 25 “Opdelingen af de danske byer er øget gennem de seneste årtier.(...) .. et voksende problem i større danske byer. Det udfordrer den danske tradition for bymæssige fællesskaber på tværs af sociale skel.” Igen fornemmer man, at der var engang da alle danskere kom hinanden ved, men desværre har egoisme og ussel mammon ført til opdelingen af befolkningen. Men er det rigtig? Kunne det tænkes, at fællesskaberne aldrig har været universelle, men reelt kun omfattet ens egne – familie, naboer, kolleger, bekendte osv? Og at de nu hedengangne fællesskaber mere eksisterede af nød end af lyst?

Fællesskaber er blevet valgfrie

De fleste danskere har heldigvis mulighed for at vælge mellem forskellige fællesskaber og endog fravælge en del af dem; velstandsstigningen især efter anden verdenskrig har givet almindelige mennesker reelle valgmuligheder. Derved bliver der plads til at egne interesser og lyster kan styre, hvem man vil være sammen med, i hvilket omfang og hvor forpligtende det skal være. Denne differentiering anses af nogle for et stort tab (nostalgikerne), mens andre ser det som et afgørende fremskridt i menneskets frigørelse fra tvang og undertrykkelse. Velstanden har eksempelvis gjort det muligt at fravælge kollektiv trafik til fordel for privatbilisme, lejligheder til fordel for

ejerboliger samt samlivsformer efter eget behov og ønske. Derved er det ‘fælles’ blevet opdelt i mindre dele, hvor interesser og ønsker tydeligt adskiller sig.

Men er det nødvendigvis et problem?

Fællesskaber er som så meget andet samfundsmæssigt en kompleks sag; de kan være positive, men også det modsatte – kriminelle bander har også et fællesskab, der både forpligter og giver mening for den enkelte. Ideologisk har især konservatisme og socialisme slået på det forpligtende fællesskab som samfundets fundament, mens liberalister har taget afsæt i individets muligheder og ansvar. Nogle fællesskaber kan den enkelte ikke unddrage sig, andre kan vælges fra og til. Det er en politisk vurdering om det er godt eller skidt, men det er under alle omstændigheder vigtigt, at de fællesskaber, der tilbydes er frivillige og opleves positivt. Det er næppe noget man kan planlægge endsige bygge sig til, men det er sikkert muligt at lægge hindringer i vejen for de spontane og utvungne fællesskaber i by og boligområder.

En eftertanke

Et sidste suk - tænketankens rapport gør meget ud af fællesskaber i byen, især de tætte dele af storbyerne; men de fleste danskere bor i mindre og mellemstore byer samt forstæder. Er vilkårene og behovet for fællesskaber anderledes her eller er de pr. definition ikke interessante som ‘rigtige’ byer? ■

Om forfatteren

Hans Thor Andersen er Dr. Scient., forskningschef på Aalborg Universitet, SBI – By, bolig og ejendomme.

I TRÅD MED TIDEN

DET 64. DANSKE BYPLANMØDE
25. - 26. SEPTEMBER 2014 I HERNING

dansk byplan
laboratorium

A photograph of a modern architectural model. The model features a complex, multi-level structure with a prominent staircase. A small, white, stylized human figure is walking up the stairs. The building's facade is composed of light-colored, textured panels, possibly wood or stone, with dark rectangular openings representing windows or doorways. The lighting is dramatic, casting shadows and highlighting the geometric forms of the structure.

Kursus- og projektleder

Er du vores nye kollega?

Vi søger en ambitiøs og engageret byplanfaglig medarbejder til vores tværfaglige team. Vi leder efter en kollega, der har en analytisk tilgang til faget og brænder for formidling og udvikling af planlægningen.

Læs det fulde jobopslag her:
www.byplanlab.dk

dansk byplan
laboratorium